№ 289 ՈՒՐԲԱԹ, 30 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ

1911
ԵՐԵՍՈՒՆԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՈՒՐԲԱԹ, 30 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ № 289

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ" Сергіевская ул., № 5
Tiflis, Rédaction „Mschak"
Խմբագրատան տէլէֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւնները ընդունվում են ամենուրեք.
Յայտարարութիւնների համար վճարւում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.
Տպարանի տէլէֆօն № 67.

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ՄՇԱԿ
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆՆԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐԻ
ԱՌԱՋԻԿԱՅ 1912 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀԱՄԱՐ
ՔԱՌԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆԸ. «Մշակի» տարեկան գինը 10 րուբլի է, 11 ամսվանը՝ 10 ր., 10 ամսվանը՝ 9 ր., 9 ամսվանը՝ 8 ր., 8 ամսվանը՝ 7 ր., 7 և 6 ամսվանը՝ 6 ր., 5 ամսվանը՝ 5 ր., 4 ամսվանը՝ 4 ր., 3 ամսվանը՝ 3 ր., 2 ամսվանը՝ 2 ր., 1 ամսվանը 85 կ. և 15 կ. փոստի ծախս։ Ամերիկայի բաժանորդները պէտք է վճարեն տարեկան 6 դոլար. Եւրոպայի բաժանորդները՝ 32 ֆրանկ. Պարսկաստանի բաժանորդները՝ 10 րուբլի. Թիւրքիայի բաժանորդները՝ 120 ղրուշ։ Հասցէները փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն, և միասին 40 կ. նամականիշ։ Հին բաժանորդներից խնդրվում է կցել փոխադրական ջրանիշ վրա նախկին հասցէն իր վրա ունեցած համարով։ Մեր հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ". Արտասահմանից՝ TIFLIS, Rédaction du journal „MSHAK".

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

„ՄՇԱԿԻ" ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻՑ

Ի նկատի ունենալով, որ ուշ բաժանորդագրվելու պատճառով ստեղծվում են մի շարք տեխնիքական անյարմարութիւններ, որոնք զրկում են խմբագրութեան գրասենեակին հնարաւորութիւնից յունվարի 1-ից կանոնաւորապէս թերթն ուղարկել բաժանորդներին, ուստի խնդրվում է բաժանորդ գրվել ցանկացողներին վաղօրօք դիմել՝ գրելով հասցէները պարզ և ճշգրիտ։

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆՈՒՄ
ՈՒՐԲԱԹ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 30-ԻՆ
ՏԵՂԻ ԿՈՒՆԵՆԱՅ

ՋՕԿԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

I

կը ներկայացվի առաջին անգամ հեղինակի ղեկավարութեամբ

ԲՕՅԱՂՋՈՒՑ ՀԸՐՄԱՆԻԲԸ

պատկերներ ազուլեցոց բարքերից բժ. Ար. Զարզարեանի

Բարեհաճ մասնակցութեամբ սիրողների՝ տ. Եարզուլեանի, օր. օր. Անանեանի, Զարզաբեանի, Մանուէլեանի, Մնացականեանի, պ. պ. Անարոնեանի, Աւետիսեանի, Դաւթեանի, Խանզուլեանի, Սողոմոնեանի, Մուրադեանի, Շահնազարեանի և ուրիշների։

II

ՋԱՒԵՇՏ

Ջօկական յայտնի կուպլետներ՝ «Նազանի» և «Հը՛մրա, բալամ, Հըմբա», հեղ. Ցարուխիւն Թումանեանի, մասնակցութեամբ հեղինակի, Մանուշի, Թագուշի և բժ. Զարզարեանի։

III

ՊԱՐԵՐ

եւրոպական և ասիական։ Երեկոյթին կը նուագեն երեք խումբ երաժիշտներ։
Տեղերի գները 1 ր.—5 ր., աշակերտականը՝ 50 կ. սահմանափակ թւով։ Տոմսակները վաղօրօք կարելի է ստանալ եղբ. Զարզարեանների գրասենեակում առ. ժամը 10—2-ը և երեկ. 5—7-ը, իսկ ներկայացման օրը ժողովարանում։
Ընթրիք սառրագրութեամբ։ ✦ Սկիզբն է երեկ. ժամը 8-ին։
(ու.) առ. 1197. 2—2

Գրական-Գեղագիտական Սալօն

Ուրբաթ, դեկտեմբերի 30-ին հերթական jour fixe-ը նուիրվում է ԿՈՎԿԱՍԻ ՀԱՅՈՑ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԲԺՇԿԱՊԵՏ պ. Բ. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆԻՆ։ Հանդիսաւոր երեկոյթին կը կայանայ մի պատմական պատկեր-ժողով։ Կը լինի կօնցերտային ընդարձակ բաժին և այլն։
Երաժշտական մասի ղեկավար՝
առ. 30. 1—1 տ. Ցուլիանէ Սպենդիարեան

Բեռլինի համալսարանի
ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Գ. Գ. ՄԵՀՐԱԲԵԱՆՑ
Ներքին հիւանդութիւններ՝
առանձնապէս կրծքի, ԹՈՔԵՐԻ և սրտի։
Սրսկումներ նաև տուբերկուլիններով։
Ընդունելութիւնը ամեն օր՝
առաւօտեան ժամը 9—11-ը և երեկոյեան ժամը 5—7-ը։
Католическая ул. д. № 10. Տէլէֆօն № 792.
(ա.օ.) առ. 989. 100—66

ԹԻՒՐՔԱՀԱՅ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉՈՒԹԻՒՆԸ

Որքա՜ն ծանր բարոյական վիճակ էին ստեղծել իրանց համար մեր երկիրը եկած Թիւրքահայ պատգամաւորները։

Եւ ինչ սարսափելի հիասթափութեամբ պէտք է նրանք յիշեն ապագայում իրանց կատարած անմխիթարական դերը թէ Էջմիածնում և թէ առ հասարակ Կովկասում։

Մե՛նք շատ բան ունէինք նրանց հետ քննելու, շատ բան պարզաբանելու։ Եւ մենք համոզված էինք, որ մարդավարի, ընկերական խորհրդակցութիւններով մենք կը գայինք որոշ համաձայնութիւնների և կանգնած չէինք լինի ներկայումս սոսկալի անպատեհութիւնների առաջ։

Բայց դիւական ներշնչումներ եկել էին ստեղծելու մի շարք խոչընդոտներ և պատնէշներ մեր յարաբերութիւնների միջև։

Թիւրքահայերի մեծամասնութիւնը խուսափում էր Թիֆլիս մտնելուց և բազմակողմանի շփումներ ունենալուց ռուսահայերի հետ։

Բաթումից ստացված հեռագիրը յայտնում էր Թիւրքահայ պատգամաւորների կողմից, որ նրանք մերժում են Թիֆլիսի թեմի պատուիրակների կողմից առաջարկված ընդունելութիւնը և խնդրում են յետաձգել մինչև ընտրութիւն կատարելը։

Այդ հեռագիրը բոլորովին ուրիշ մեկնաբանութիւն էր տալիս «ընդունելութիւն» խօսքին և այնպիսի մի կասկածելի հողի վրա էր դնում մաքուր դիտաւորութիւններից առաջ եկած թելադրանքները, որ մնում էր միայն զարմանալ և յետ քաշվել։

Թիւրքահայերի միայն փոքր մասը մտաւ Թիֆլիս և այդ մասն էլ չը ցանկացաւ ոչ մի ընդհանուր հանդիպումն կայացնել և մտքերի փոխանակութիւն կազմել։ Եւ միայն ուրոյն անհատներ մասնաւոր եղանակով շփումներ ունեցան և մենք կարող եղանք խօսելու մեզ հետաքրքրող չար ու բարիի մասին։

Էջմիածնում Թիւրքահայերը աւելի են օտարոտի դրութեան մէջ էին։ Նրանք յիշեցնում էին կամ կոյր աղանդաւորների, որոնք սահմանափակված լինելով որոշ շրջանների մէջ՝ անզօր են որևէ քայլ առաջ դնելու, և կամ հիպնոսով բռնվածների, որոնց կամքի ղեկը գտնվում էր ուրիշ մի վարպետի ձեռքին, որը և կարող է խաղալ նրանց հետ իր հաճոյքի համաձայն։

Այն անհատները, որոնք բացառութիւն էին կազմում այդ համախմբումից, դաւաճան լինելու վտանգի մէջն էին։

Որքան էլ ցանկանայինք այդպիսի հանգամանքներում մտքերի փոխանակութիւն ունենալ, խնդիրներ պարզաբանել, հանրային շահերի մասին խորհրդակցել—անկարելի էր։

Սկզբում մեզ շատ զարմացնում էր այդ երևոյթը։ Բայց քանի աւելի ու աւելի ծանօթացանք իրականութեան հետ, այնքան աւելի ու աւելի տխուր եզրակացութիւնների յանգեցինք։

Մենք սկսեցինք համոզվել, որ այս անգամ մենք գործ ունենք ոչ թէ համազգային մի ներկայացուցչական ժողովի, այլ մի խոշոր թիւրիմացութեան հետ։

Ընտրական վաւերաթղթերի և տեղի ունեցած նախընտրական գրագրութիւնների ուսումնասիրութիւնը պարզեց, որ ներկայ ժողովի կազմը չափազանց խախուտ է, որ նրա անդամները ժողովրդական ազատ ընտրեալներ չեն, այլ յանձնարարված անձնաւորութիւններ։ Ուսումնասիրութիւնը պարզեց, որ պատգամաւորներ կոչվածները սեփական ձայն չունեն, և նրանք նոյնիսկ խոստովանում էին, թէ իրանք կարող են անել միայն այն, ինչ որ թելադրում է ազգային ժողովի բանաձևը. նրանք գտնվում էին որոշ մարզապետների թելադրութեան տակ և իրաւունք չունէին շեղվել ցուցումներից։

Եւ ինչն էր աւելի ողբերգական և սոսկալի—այդ այն՝ երբ ուզում էին մեզ հաւատացնել, թէ իրանք ինքնուրոյն են և գործում են ինքնաբերաբար, մինչդեռ բաւական էր փոքր ինչ երկարացնել զրոյցը, որ հանդէս գար կողմնակի թելադրանքների ազդեցութիւնը։

Մենք բոլոր վայելուչ փորձերը արինք Թիւրքահայ եղբայրների հետ խորհրդակցութիւններ կազմելու, բայց ապարդիւն։ Նրանք որոշ պայմանախօսութիւններից այն կողմը չէին անցնում և առհասարակ գաղտնապահութեան սկզբունքին էին հետևում։

Նրանք նախօրօք ցուցակագրվել էին իբրև պատգամաւորներ որոշ սիստեմով, սոսնձվել էին արտաքին շաղախով, զմռսվել էին անթափանց բաղադրութեամբ, խլացվել էին նոր առաջարկ և խորհրդածութիւն լսելու համար—և այդպէս եկել էին մեր երկիրը։

Մենք չենք ուզում նրանց արարքը վերագրել Թիւրքահայ ամբողջութեան։ Մենք տրամադիր ենք աւելի լաւ կարծիք ունենալու Թիւրքահայ ժողովրդի մասին։ Եւ հաւատացած ենք, որ աւելի բարւոք պայմաններում Թիւրքահայ ժողովուրդը կարող կը լինի իր իսկական խօսքը ասելու, իր սրտի անկեղծ թելադրանքները հանդէս բերելու։

Մեզ համար կասկածից դուրս է և այն, որ նոյն Թիւրքահայ պատգամաւորները սթափված ժամանակ մեզ բոլորովին ուրիշ պատմութիւններ կասեն և իրանց սրտի խորքերում թագնված զգացմունքները կարտայայտեն ուրիշ եղանակով։

Կը սպասենք։

Գուցէ մենք դեռ կը լսենք նորանոր կեղծիքների շարան-շարան կուտակումներ. բայց արդարութիւնը, թէև փոքր ինչ ուշ, կը յաղթանակի։

Ա. Քալանթար

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կաթողիկոսական ընտրութեան իսկական պատկերը

IX

Մենք ասացինք, որ կան և ուրիշ փաստեր, որոնք ցոյց են տալիս, որ Ս. Ցարութիւնեան երկդիմի դեր էր խաղում և մեծապէս նպաստում էր այն հանգամանքին, որ Թիւրքահայ պատգամաւորները (բացառութեամբ մի քանի անձանց, ինչպէս Վ. Թէքէեան, Օ. Չիֆթէ-Սարաֆ, Հայկ Անտօնեան և այլք) ուղղակի թշնամական դիրք էին բռնել։

Ես չեմ կարող այստեղ չարձանագրել այն, որ մի Թիւրքահայ պատգամաւոր ասաց ինձ.

— Մեր մէջ տատանվողներ շատ կային. մեզանից շատերը որոշել էին գիջել, ընդունել փոքրամասնութեան առաջարկը, բայց երբ եկան Կ. Հ. Բարեգործական Ընկերութեան նախագահ Ս. Ցարութիւնեան և Թիֆլիսի քաղաքագլուխ Ալ. Խատիսեան և միացան մեր խմբին ու քաջալերեցին մեզ, այլ ևս անհնարին եղաւ խօսք հասկացնել Միհրդատի և Տէր-Անդրէասեանի պէս մարդկանց։

— Բայց, էֆէնդի,—պատասխանեցի ես,—դուք պ. Ալ. Խատիսեանին նկատելու էք լոկ իբրև Թէլիրդաղի պատգամաւոր և ոչ Թիֆլիսի քաղաքագլուխ. նոյնպէս Սամսոն Ցարութիւնեանին լոկ իբրև Երուսաղէմի պատգամաւոր և ոչ նախագահ Կ. Հ. Բարեգ. Ընկերութեան։

— Էհ, ջանըմ, որու հասկցնելու ես այդ նրբութիւնները։

Այժմ դիմենք այլ փաստերի։

Երբ մեզ՝ փոքրամասնական ֆրակցիայի համար պարզվեց, որ մեծամասնական ֆրակցիան որոշել է միաձայնութեամբ (բացի վերոյիշեալ մի քուէից) մերժել մեր առաջարկը, մենք կազմեցինք մեր բողոքը, ստորագրեցինք և պատրաստ պահեցինք, որպէսզի երկրորդ օրը, երբ պաշտօնական ժողովը բացվի տաճարում, ներկայացնենք ու հեռանանք։ Ուրեմն այդ եղաւ դեկտ. 11-ին, երեկոյեան, շատ ուշ։

Երկրորդ օրը, դեկտ. 12-ին, առաւօտեան վաղ տարածվում է լուրը, որ մենք որոշել ենք բողոքել և հեռանալ։ Եւ ահա մեր հակառակորդները ջանքեր են գործ դնում համոզել կամ ստիպել բողոքն ստորագրողներից մի քանիսին՝ յետ կանգնել և յետ վերցնել ստորագրութիւնը։ Առաւօտեան մեր խմբից մի քանի հոգի կանգնած էինք մատենադարանի շինութեան առաջ, երբ յանկարծ լուր տարածվեց, որ Սամսոն Ցարութիւնեան ասել է Շամախու առաջնորդ Անանիա արքեպիսկոպոսին, թէ ինչպէս էնա համարձակվել ստորագրել բողոքը։ Մենք չը կամեցանք հաւատալ այդ լուրին։ Եւ առհասարակ մենք շատ զգոյշ էինք վերաբերվում Էջմիածնում տարածվող լուրերին, լաւ իմանալով թէ որպիսի բամբասանքների, ինտրիգների բոյներ կան այդտեղ։ Եւ մինչ աշխատում էինք ստոյգ բան իմանալ այդ անհաւատալի լուրի մասին, ահա մօտեցաւ մեզ ինքն Անանիա արքեպիսկոպոսը։ Անմիջապէս շրջապատեցինք և պատմելով լուրը՝ խնդրեցինք փարատել մեր կասկածները։

— Այս առաւօտ,—ասաց Անանիա արքեպիսկոպոսը,—մտաւ ինձ մօտ Ս. Ցարութիւնեանը և հարցրեց. «Սրբազան, դուք ես ստորագրել էք բողոքին»։ «Այո, պ. Սամսոն», պատասխանեցի ես։ «Սրբազան,—ասաց նա,—աշխարհականները կարող են այդպիսի բողոքներ ստորագրել, բայց դուք հոգևորական էք. հոգևորականի կողմից դա ըմբոստութիւն է. չէ՞ք վախենում աքսորից»։ «Ոչ, պ. Սամսոն,—պատասխանեցի ես,—աքսորից չեմ վախենում. փոխանակ հացս Շամախում ուտելու, թող մի կամ երկու տարի ես հաց ուտեմ Սևանում կամ Ռուսաստանի մի հեռաւոր քաղաքում»։

Ահա ինչ պատմեց մեզ Անանիա արքեպիսկոպոսը։ Երբ մենք հարցրինք, թէ արդեօք կա՞ր մի ուրիշ անձն ներկայ այդ խօսակցութեան, սրբազանը յայտնեց, որ ներկայ էր իր թեմի պատգամաւոր բժշկապետ Թ. Զաքարեանը։ Մի քիչ յետոյ մենք հանդիպեցինք Թ. Զաքարեանին. նա պատասխանեց.

— Պարոններ, Սամսոն Ցարութիւնեանը այդ ամենը ասաց սրբազանին իբրև հանաք և ոչ իբրև լուրջ բան. նշանակութիւն չը պէտք է տալ։

Չը գիտեմ, գուցէ և հանաք է կամեցել անել, բայց պէտք է ընդունել, որ տարօրինակ հանաք է դա մի այնպիսի ժամանակ, երբ մտքերը այնքան գրգռված էին, յարաբերութիւնները լարված երկու հակառակորդ բանակների միջև, և, յամենայն դէպս, այդպիսի հանաքները չէին կարող նպաստել անդորրացման։

Գոնէ այդ հանաքը շատ վատ տպաւորութիւն էր թողել Անանիա արքեպիսկոպոսի վրա, մինչ այն աստիճան, որ երբ ես Ցուսիկ վ. Զոհրաբեանի միջոցով թոյլտուութիւն խնդրեցի հրապարակօրէն յայտնել այդ միջադէպը, նա տուեց իր թոյլտուութիւնը։

Երկրորդ փաստ, որ պատմել է մեզ Վահան Թէքէեանը և որին ականատես են եղել և ուրիշներ։

Նոյն օրը, դեկտեմբերի 12-ին, երբ մեր խումբը բողոքը ներկայացնելով՝ հեռացել էր, և արդէն մասնաւոր մարդիկ էինք, մենք գնացինք սեղանատուն ճաշելու աւելի շուտ։ Մեզնից յետոյ գալիս են մեր հակառակորդները ճաշելու, բայց սեղանատանը մնացած է լինում բժշկ. Թ. Զաքարեանը, այդտեղ է լինում և Վ. Թէքէեանը։ Եւ ահա մեր հակառակորդները, իբրև մեծ յաղթութիւն տարած մարդիկ, սկսում են ճառախօսել։ Ինչ ասել կուզի, որ ճառախօսում է և Ս. Ցարութիւնեանը, և ահա այդ ճառի մասին ինչ պատմեց մեզ Վ. Թէքէեանը։

«Կատարեալ ամբոխավարական ճառ մը արտասանեց Սամսոն Ցարութիւնեան, որմէ այդպիսի բան չէի սպասեր։ Նա հակառակ բանակը անուանեց «մեր թշնամիները» և կոչ ըրաւ տեղի չտալ, չզիջել, ամուր մնալ և կռուիլ, սակայն ճառին կէսէն ետքը volte-face մը ըրաւ, այնքան զարմանալի և տարօրինակ, որ ապշեցանք։ Ճառի միւս կէսը բոլորովին հակառակ էր առաջին կէսին»։

Եւ ահա ինչ պատմեցին մեզ ուրիշ ներկայ եղողները։ Սամսոն Ցարութեան, կարծելով որ միայն «իւրայիններն» են և իւրայինների մէջ, չէ նկատում բժ. Թ. Զաքարեանին և սկսում է իր դեմագոգիական ճառը, ի մեծ հաճոյս Միհրդատ Հայկազունների, Եր. Տէր-Անդրէասեանների և Վ. Փափազեանների. նա կոչ է անում համախմբվել՝ ջարդելու համար «թշնամուն» (այդ թշնամին փոքրամասնութիւնն էր), չը զիջել բնաւ, շարունակել կռիւը։ Մի խօսքով, մի կատարեալ խուժանապետական ճառ։ Բայց յանկարծ նկատում է բժ. Թ. Զաքարեանին և վայրկենապէս փոխում է տոնն ու սկսում ասել, թէ, «ի հարկէ, նրանք ևս մեր եղբայրներն են, պէտք է զիջող լինել, համբերատար լինել» և այլն։ Ահա volte-face-ի պատճառը։

Կարծում եմ, որ կարողացայ պատկերացնել կաթողիկոսական ընտրութիւնների իսկական բնաւորութիւնը, նկարագրել մի քանի անձանց կատարած դերը։

Ես գիտեմ, որ Միհրդատ Հայկազունները, Եր. Տէր-Անդրէասեանները, Վ. Փափազեանները և Ս. Ցարութիւնեանները մի գլուխ պոռպոռում են՝ «սուտ է, սուտ է»։ Բայց նրանք, որոնք գտնվում էին Էջմիածնում և չեն պատկանում թայֆայականութեան, կը տեսնեն, որ իմ գրածների մէջ անճշտութիւն, չափազանցութիւն չը կայ։

Գուցէ ես շատ խիստ եղայ Ս. Ցարութիւնեանի վերաբերմամբ, որից, յամենայն դէպս, չերբք սպասէր այնպիսի սրտառուչ միութիւն Միհրդատների, Վր. Փափազեանների և նման խուժանապետների հետ։ Բայց արդարացի խիստ ենք եղել նրա վերաբերմամբ, որովհետև «որում շատ տուաւ, շատ խնդրեսցի»։ Ս. Ցարութիւնեան չը պէտք է իր Կ. Հ. Բարեգործական Ընկերութեան նախագահի հանգամանքը շահագործէր յօգուտ իր պատկանած հակաօրմանեանական կուսակցութեան։ Եւ սակայն նա այդ փորձն ևս արել է, մի փորձ, որ, սակայն, չէ աջողվել, շնորհիւ խորհրդի միւս անդամների աչալրջութեան։ Սամսոն Ցարութիւնեան շատ լաւ գիտէր, որ Թիֆլիսի հասարակութեան կարծիքը շատ յուզված և լարված է Թիւրքահայ պատգամաւորների դէմ, բացի, ի հարկէ, հօրիզօնականներից։ Եւ ահա նա հրաւիրում է Թիւրքահայ պատգամաւորներին այն ընթրիքին, որ երկուշաբթի օր, դեկտ. 19-ին, պէտք է կայանար Կ. Հ. Բարեգործ. Ընկ. յոբելեանի առիթով Ընկերութեան շինութեան մէջ։ Նա հրաւիրում է նրանց իբրև պատուաւոր հիւրեր, բայց հրաւիրում է ինքնագլուխ, առանց խորհրդի միւս անդամների գիտութեան և որոշման։ Այդպիսի մի արտակարգ պատիւ Կ. Հ. Բ. Ընկերութեան կողմից՝ մի ցոյց պէտք է նկատվէր Թիֆլիսի հայ հասարակութեան դէմ, որի զգացմունքները կոպիտ կերպով վիրաւորված էին այդ Թիւրքահայ պատգամաւորների կողմից։ Եւ պէտք է շնորհակալ լինել խորհրդի միւս անդամներից, որոնք հասկացան գործված սխալը և թոյլ չը տուին, որ նեղ կուսակցական նկատումների համար Կ. Հ. Բ. Ընկ. զոհ բերվի։ Եւ Թիւրքահայ պատգամաւորները ներկայ չեղան իբրև պատուաւոր հիւրեր ընթրիքին...

Երկրորդ օրը նրանց հիւրասիրեցին հօրիզօնականները, որի դէմ, ի հարկէ, ոչինչ ասել չէ կարելի։ Այդտեղ արդէն Ս. Ցարութիւնեանը, Ալ. Խատիսեանը, իբրև մասնաւոր անհատներ, ազատ էին և ամենայն իրաւունք ունէին իբրև առատութեան եղջիւրից թափել իրանց ներբողները՝ Միհրդատ Հայկազունների, Եր. Տէր-Անդրէասեանների, հ. Թորգոմների և Փափազեանների հասցէին։

Ես վերջացրի։ Հ. Ա.

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

(Մոնղոլիայի մասին)

Պետերբուրգ, 28 դեկտեմբերի

Ցայտարարելով Ուրգայում անկախութիւն և խան ընտրելով իրանց հոգևոր պետ Ջժէբցունդամբա-խուտուխտուին, մոնղոլները աջակցութիւն

խնդրեցին Ռուսաստանից, Կայսերական կառավարութիւնը այդ խնդրի պատասխանելով [illegible] Չինաստանի հետ համաձայնութեան [illegible]

Ուրգայում [illegible] Մոնղոլիայի [illegible]

[illegible] մոնղոլական համաձայնութիւնը կը լինի սոսկ այն դէպքում, եթէ վերջիններիս կապահովվի ինքնատիպ կենցաղի պահպանութիւնը, Կայսերական կառավարութիւնը գտաւ, որ այդ համաձայնութիւնը պէտք է արտայայտվի որեւէ գրաւոր պայմանագրի մէջ, որի մէջ չինացիք յայտնած լինեն, թէ չեն խախտի այդ կարգը։

Պատասխանելով Պեկինի կառավարութեանը միջնորդ լինելու վերաբերմամբ, Կայսերական կառավարութիւնը իր կողմից համաձայնեց իրագործված տեսնել մոնղոլների երեք գլխաւոր պահանջները, որոնք են՝ հաստատել Մոնղոլիայում չինական վարչութիւն, պահել այնտեղ չինական կանոնաւոր զօրք և մոնղոլական նահանգները բնակեցնել չինացիներով։ Ընդ սմին Կայսերական կառավարութիւնը գիտակցեց, թէ Մոնղոլիայի իրական հանդստութիւնը կարող է միայն այն դէպքում առաջ գալ, երբ մոնղոլների համար պարզ կը լինի, թէ իրանց երկրում ձեռք առնվող նրանց զարգացմանը հետամուտ միջոցները հաւանութիւն են գտնում հաւասարապէս Կայսերական և չինական կառավարութիւնների կողմից և որ Ռուսաստանի և Չինաստանի միջև տարաձայնութիւն գոյութիւն չունի մոնղոլական գործերի հողի վրա։ Կայսերական կառավարութիւնը այդ առիթով՝ ինչպէս Ռուսաստանի և Չինաստանի, այնպէս և մոնղոլների շահերին համապատասխան նկատեց՝ պատրաստակամութիւն յայտնել ցոյց տալու իր բարեկամական աջակցութիւնը Մոնղոլիայում բոլոր վարչական և տնտեսական-կուլտուրական բնաւորութեան հարկաւոր ձեռնարկութիւնները ի կեանք կոչելու ժամանակ։

Ցիշեալ հիմունքները, որոնցով Ռուսաստանը համաձայնեց միջնորդ հանդիսանալ չինացիների և մոնղոլների միջև, որի մասին խնդրեցին երկու շահագրգռված կողմերն էլ, Պեկինում պաշտօնավարող ռուսաց հաւատարմատարը տեղեկացրեց չինական կառավարութեանը, յարակցելով թէ չին-մոնղոլական յարաբերութիւնները այդ օրինակ հիմունքներով նրա կողմից ճանաչվելու դէպքում՝ ռուսաց դիպլոմատիայի ջանքերը ուղղված կը լինեն այսուհետև համոզելու մոնղոլներին՝ չը խզել իրանց կապերը Չինաստանի հետ և կատարել յանձն առած պարտաւորութիւնները։ Չինական կառավարութեան՝ բարի կամքից է կախված ընդունել կամ մերժել ռուսական միջնորդութիւնը այդ պայմաններում։

Չը ցանկանալով խառնվել Չինաստանում կատարվող կուին և ագրեսիվ մտքումներ չը տածելով Մոնղոլիայում, Ռուսաստանը այնուամենայնիւ չէ կարող չը հետաքրքրվել Սիբիրին հարևան այդ երկրում հաստատուն կարգ ու կանոն մտցնելու գործով, մի երկրում, ուր կան ռուսական խոշոր առևտրական շահեր։ Մոնղոլների և չինացիների զինված կռիւը մեզ ցանկալի չէ, որովհետև նրանից անխուսափելիօրէն տուժելու են մեր վերևում ասված շահերը։ Այս նկատումով և ղեկավարվեց Կայսերական կառավարութիւնը ամենից առաջ, պատրաստակամութիւն արտայայտելով իր վրա առնել չինացիների և սրանց դէմ ոխերիմ թշնամութեամբ լցված մոնղոլների միջև միջնորդ լինելու դժուարին խնդիրը։ Միւս կողմից Մոնղոլիայի այդ խոշոր շահերը թոյլ չեն տալիս Կայսերական կառավարութեանը անտես անել այդ երկրում իրապէս սահմանված կառավարութիւնը։

Եթէ Մոնղոլիան իր կապերը խզէ Չինաստանի հետ, այն ժամանակ որքան էլ որ ցանկանայ դադարած տեսնել չին-մոնղոլական երկպառակութիւնը, բայց և այնպէս Կայսերական կառավարութիւնը իրերի ոյժով հարկադրված կը լինի գործունեայ յարաբերութեանց մէջ մտնել մոնղոլական կառավարութեան հետ։ (Պ. Հ. Գ.)

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

28 դեկտեմբերի

Պետերբուրգ. — Հեռ. Գործակալութիւնս լիազօրված է յայտնելու, որ տարածված լուրերը՝ իբր թէ Ռուսաստանը դիմել է Չինաստանին պահանջներ դնելով Մոնղոլիայի վերաբերութեամբ և պատրաստվում է գրաւել Մոնղոլիան, հանդիսանում են միանգամայն մտացածին։

Դեկտեմբերի 28-ին, Ցարսկոէ-Սելոյի հիւանդանոցում տօնածառ էր։ Պալատ ժամանեց Կայսրը Մեծ Իշխանուհի Օլգա Նիկոլայեվնայի և Տատիանա Նիկոլայեվնայի հետ։ Նորին [illegible] բաժանմունքներով և արժանացրեց նրանց ողորմած հարց ու փորձի։ Մեծ Իշխանուհիները հիւանդներին ընծաներ բաժանեցին։ Ցետոյ Կայսրը Օգոստափառ Աղջիկների հետ միասին մտաւ այն դահլիճը, ուր տօնածառն էր գտնվում և ժողովվել էին առողջացած հիւանդները և ծառայողները։ Նորին Մեծութիւնը անցաւ հիւանդների և ծառայողների շարքով, իսկ Մեծ Իշխանուհիները բաժանեցին ընծաներ։

Նկարչութեան ճեմարանի Օգոստափառ նախագահուհի Մեծ Իշխանուհի Մարիա Պավլօվնան Կայսրից ստացաւ հետևեալ հեռագիրը.

Խնդրում եմ Ձեր Բարձրութեանը հաղորդել նկարիչների համառուսական համագումարի անդամներին եւ խորհրդին Իմ սրտագին շնորհակալութիւնը արտայայտած զգացմունքների համար։

ՆԻԿՕԼԱՅ

Դեկտեմբերի 24-ին Կայսրին բաղդ ունեցաւ ներկայանալու արտաքին գործերի օգնական հօֆմէյստեր Նէրատօվը։

Հռոմ. — «Տրիբունան», ի նկատի ունենալով արտասահմանում տարածված խօսակցութիւնները, ասում է. «Իտալիայի հասարակական կարծիքը հաշտութիւն չէ կամենում, իսկ պատերազմի դաշտում տիրող հանդստութիւնը բացատրվում է գրաւված գիրքերը ամրացնելով, որից յետոյ արշաւազօրքը կը ձեռնարկէ աւելի վճռական գործողութիւնների»։

Մինիստրների խորհուրդը իրաւունք տուեց մասնաւոր ընկերութեան՝ հեռագիր հաստատել Սիցիլիայի և Տրիպօլիսի միջև։

Վիէննա. — «Կօր. Վիլհէլմը» լրագրական լուրերի առիթով հաղորդում է, որ կայսր Ֆրանց-Ցօվսէփը լիովին առողջ է, ընդունում է զեկուցագրեր, նշանակում է ունկնդրութիւն։

Տօկիօ. — Արտաքին գործերի մինիստրութեան մէջ կայացաւ գաղտնի խորհրդակցութիւն չինական գործերի առիթով զօրքի և նաւատորմի ներկայացուցիչների մասնակցութեամբ։

Նիւ-Եօրկ. — «Էկվիտէբլ» ընկերութեան տան հրդեհի ժամանակ սպանվեցին 3, վիրաւորվեցին 7 մարդ։ Վնասները 50 միլիօն դօլլար են։

(Լրագիրներից)

«Temps» լրագիրը Թաւրիզի անկարգութիւնների գլխաւոր մեղաւորների թւում անուանում է պրինց Աման-Միրզային, Ատրպատականի նախկին գեներալ-նահանգապետին, որը յեղափոխական բռնկման ժամանակ ապաստան գտաւ անգլիական հիւպատոսարանում։

Պրինց Աման-Միրզան, որը եւրօպական լուրջ կրթութիւն ունի, նուիրեց իրան զինուորական ծառայութեան և մտաւ Պարսկաստանի միակ կանոնաւոր զօրամասը՝ Նորին մեծութիւն պարսկական շահի կօզակների բրիգադան Թէհրանում։ Մի քանի տարի շարունակվում էր նրա ծառայութիւնը ռուս օֆիցէրների հրամանատարութեան ներքոյ։ Չէրնօզուբօվ գնդապետի ժամանակ պրինցը գրաւում էր բրիգադայի շտաբի հրամանատարի պատւաւոր պաշտօն։ Այս պաշտօնում նա վարակվեց ընդհանուր պարսկական հիւանդութեամբ, այն է՝ պրինցը այլևս զանազանութիւն չէր դնում գանձարանի և իր փողերի միջև. մեղադրվեց վատնումի համար և արձակվեց [illegible] («Յ. Ւ.»)

«Каспiй» լրագրին հեռագրում են Պարսկաստանից, որ Մահմէդ-Ալի նախկին շահը հրովարտակ է հրատարակել պարսիկ ժողովրդին ուղղված, որով նա հրաւէր է կարդում մոռանալ նախկին դժգոհութիւնները, խոստանալով Պարսկաստանին սահմանադրութեան և մէջլիսի պահպանումն։

ՀԵՌԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔՈՒՄ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

28 դեկտեմբերի

Պէկին. — Լօյեալ նահանգների փոխարքաները և նահանգապետները դիմեցին մինիստրների խորհրդին մի հեռագրով, խնդրելով առանձին հրամանագրով հարկադրել իշխաններին նուիրել արտասահմանեան դրամատներին ի պահ տրված դրամները հայրենասիրական փոխառութեան համար։

Շանսի նահանգի յեղափոխականները, լուրերի համաձայն, միացել են Շէնսի յեղափոխականների հետ և արշաւում են դէպի Խէնան նահանգը, ուր կառավարութիւնը կենտրոնացրել է մեծ ոյժեր։

Կեախտա. — Դայցինի կառավարութիւնը, յոյս ունենալով իր ձեռքում պահել անջատված Մոնղոլիան, Ուրգայում գահընկէց արված Սանդօյի փոխարէն մանջուրական ամբան է նշանակում Բուիբինին. որ այդ պաշտօնը գրաւում էր 1895 թւին։ Մոնղոլական կառավարութիւնը կարգադրեց թոյլ չը տալ Բուիբինին մտնել Ուրգա։

Խարբին. — Մանջուրիայի և Մոնղոլիայի սահմանագլխի վրա Բօղունում, անհանգիստ տրամադրութեան պատճառով նշանակվեց հասարակական ինքնապաշտպանութեան կօմիտէ։

ԹԻՒՐՔԻԱՅԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետերբուրգի Հեռ. գործ.)

28 դեկտեմբերի

Կ. Պօլիս. — Սենատոր Հիլմի փաշան անկարող եղաւ հաշտեցնել օպպօզիցիան կառավարութեան հետ։

Պալատը դեռ քննում է սահմանադրութեան 35-րդ յօդուածը։

(Լրագիրներից)

Թիւրքական պարլամենտում յաճախ մատնանիշ էին լինում այն բանի վրա, որ կառավարութեան գլխաւոր հոգսերից մէկն է լինելու մտցնել կեանքի մէջ պետութեան ներքին դրութիւնը բարելաւող ձեռնարկութիւններ։

Ներկայումս իրանց վրա առանձնապէս ուշադրութիւն են հրաւիրում արևելեան նահանգները և մանաւորապէս անատօլիական շրջանը, ուր հարկերի ներքոյ ուժասպառ եղած և կեղեքված ազգաբնակութեան մէջ առանձնապէս զօրեղ արտայայտութիւն է ստանում դժգոհութիւնը կենտրոնական կառավարութիւնից։

Նորերս կառավարութեան կողմից առաջին քայլեր արվեցին այդ ուղղութեամբ և կազմվեց խառն յանձնաժողով զանազան մինիստրութիւնների ներկայացուցիչներից գործերի դրութիւնը քննելու համար արևելեան նահանգներում։ Կ. Պօլսի լրագիրների հաղորդած տեղեկութիւններից երևում է, որ վերոյիշեալ յանձնաժողովը մշակել է մի քանի կէտեր, որոնց իրագործումը անհրաժեշտ է համարում ազգաբնակութիւնը հանգստացնելու նպատակով։ Նախ և առաջ [illegible] է [illegible] հայկական ստուար մեծամասնութիւն ունեցող նահանգները, զօրեղացնել նրքին ոստիկանական և ժանդարմ. պահակախմբի կազմը, զատել կանչել զեղծումների և օրինազանցութիւնների մէջ նկատված պաշտօնեաներին, ապա մտադրութիւն կայ վերացնել մի քանի հարկեր, որոնք առանձնապէս ծանր են ազգաբնակութեան համար և առհասարակ միջոցներ որոնել հարկերը պակասեցնելու համար. վերջապէս վճռված է մի յայտնի գումար որոշել առանձնապէս կարիք ունեցող ազգաբնակութեան համար և մշակել նոր հողային օրէնքի նախագիծ։ Յանձնաժողովի վերոյիշեալ նախագիծը կը քննվի պարլամենտում։

Մտադրութիւն կայ համանման յանձնաժողովներ կազմել և պետութեան այլ նահանգների համար։ («У. Р.»)

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՍԵՆԱՏՈՒՄ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

28 դեկտեմբերի

Պարիզ. — Լուրերի համաձայն՝ Կայօն արտաքին գործերի մինիստրի պորտֆէյլը առաջարկեց Դելկասէին։

Սենատում տեղի ունեցած միջադէպի մանրամասնութիւնները հետևեալն են. Կայօն զեկուցեց այն բանակցութիւնների մասին, որոնք վարվում էին Կօնգո-Կամէրուն երկաթուղու նախագծի առիթով, և ընդ սմին ազնիւ խօսք տուեց, թէ երբէք բանակցութիւն չէ վարել անկախ արտաքին գործերի մինիստրութիւնից առանց դեսպան Կամբօնի գիտութեան։ Այն ժամանակ Կլէմանսօն հարցրեց դէ՛Սէլվին, թէ տեղեա՞կ է արդեօք Կամբօնը՝ Բերլինի և Պարիզի միջև կատարվող բանակցութիւնների ընթացքին, և կարո՞ղ է արդեօք դէ՛Սէլվը հաստատել Կայօյի յայտարարութիւնները։ Դէ՛Սէլվը զանգատեց պատասխանելու։ Մասնաժողովի նախագահ Բուրժուան նորից հարցրեց։ Դէ՛Սէլվը կարմրելով ասաց. «Ձեմ կարող պատասխանել, որովհետև իմ վրա դրված է կրկնակի պարտականութիւն. յարգանք դէպի ճշմարտութիւնը և պաշտպանութիւն Ֆրանսիայի շահերի»։ Ուրիշ վերսիայով՝ դէ՛Սէլվը աւելացրել է հետևեալ խօսքերը. «և մինիստրական համերաշխութեան շահերը»։ Կլէմանսօն այն ժամանակ յայտնել է. «Վերջերս, գալով ինձ մօտ, դուք հակառակն էիք խօսում»։ Նիստը ընդհատվեց մեծ գրգռման մէջ։ Կայօն կուլուարներում յուզված խօսակցութիւն ունեցաւ Կլէմանսօյի հետ, յետոյ հակիրճ խօսեց դէ՛Սէլվի հետ։ Դրանից յետոյ դէ՛Սէլվը հրաժարական տուեց։

Կայօն թախանձագին խնդրեց Դելկասէին ստանձնել արտաքին գործերի մինիստրի պաշտօնը։ Վերջինս խուսափողական պատասխան տուեց, յայտնելով որ ծովային ծրագիրը չէ իրագործված. առ հասարակ ներկայ հանգամանքներում նա հակված չէ ընդունել արտաքին գործերի մինիստրի պորտֆէյլը։ Վերջնականապէս նա չը մերժեց. եթէ նորից դիմեն, գուցէ նա համաձայնէ հայրենասիրութեան զգացմունքից թելադրված։ Նոր պաշտօն հաստատելու դէպքում Դելկասէն ծովային մինիստրի պորտֆէյլը կառաջարկէ ծովապետ Ժէրմինին։

Դէ՛Սէլվը դիմեց Ֆալիէրին հետևեալ նամակով. «Ցաւալի միջադէպից յետոյ, որ տեղի ունեցաւ սենատի մասնաժողովի այսօրվայ նիստում, պատիւ ունեմ ներկայացնել արտաքին գործերի մինիստրի պաշտօնից հրաժարվելու իմ խնդրագիրը։ Ես իսկապէս անկարող եղայ կրել պատասխանատուութիւն այն քաղաքականութեան համար, որ չունի միութիւն հայեացքների մէջ ու համերաշխութիւն։ Ղեկավարվելով ծանր բանակցութիւնները նպաստաւոր վախճանի հասցնելու և այդ բանակցութիւնները պարլամենտից ընդունել տալու ցանկութեամբ, ես մտածեցի պահպանել իմ պաշտօնը, սակայն կրկնակի նպատակը — չը դաւաճանել ճշմարտութեան և կօրրէկտութիւն պահպանել — ինձ թոյլ չէ տալիս մնալ կաբինէտի մէջ»։

Դելկասէն ստանձնեց արտաքին գործերի մինիստրի պորտֆէյլը։

Ծովակալ Ժէրմինէ հրաժարվեց ընդունել ծովային մինիստրի պաշտօնը։

Հավասի գործակալութեան ասելով, կառավարութիւնը մտադիր է սահմա-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԳՆԱՀԱՏԻՉԸ

(Նանուշ Կօրչակի)

Դէպքը տեղի էր ունենում իմ կեանքի այն կարճատև շրջանում, երբ ես ամենուրեք որոնում էի ուշագրաւ խնդիրներ, արկածներ և տիպեր իմ շլացուցիչ պատմուածքների, ապշեցուցիչ նորավէպերի և հոգեբանական ազդու էսքիզների համար։

Մուրացկանը հիանալի տիպ է։ Արբեցողը առասպելական հետաքրքրութիւն ունեցող երևոյթ է։ Ճաշարանատէրը, ինքը ճաշարանը իր խոհանոցով ցնցելու չափ հետաքրքրական միջավայր է։

Ահա հէնց այդ ժամանակներն էր, որ ես թողեցի լօմբարդում թանգագին յիշողութիւնների հետ կապված ժամացոյցս, ոչ-պակաս թանգագին յիշողութեամբ մատանիս, յիշողութեան հետ ոչ մի ընդհանուր առնչութիւն չունեցող վերարկուս, և վճռեցի գրել մի վերին աստիճանի հանճարեղ պատմուածք լօմբարդային յարաբերութիւնների ֆոնի վրա։

Իմ բաղդից, կարծում եմ՝ նաև ընթերցողների բաղդից, շատ հազուադէպ էի սկսում այդ պատմուածքները և սկսելուց յետոյ էլ համարեա երբէք չէի վերջացնում։

Ինչևիցէ. մանկական տարիներից մնացած նկատողութիւնները ես այժմ վաճառում եմ 6 կօպէկով տողը...

Լօմբարդի գնահատիչը ծեր էր, զառամեալ, ճաղատ, կնճռոտած և միշտ սիրալիր կերպով ժպտում էր։

— Ցարգելի պարոն, — ասացի ես մի անգամ, առաջին հայեացքից՝ միամտաբար, բայց, իսկապէս ասած, որսալով նրան իբրև այն նոր շեդեօվրի հերոսի, որը ինձ պէտք է մեծ հռչակ տար, կանգնեցնէր երկու կօթող, մէկը՝ անմահութեան, միւսը՝ հրաւէր աշխատակցելու առատօրէն առատ վարձ վճարող երեք թերթերի։ — Ցարգելի պարոն, — ասացի ես, — ձեր պարապմունքը անվերջ ձանձրալի է և միօրինակ։ Դուք ձեր աշխատանքից ոչ մի բարոյական գոհացումն չէք ստանում, որովհետև լօմբարդը պատկանում է ամենազզուելի և ամենից աւելի արհամարհված ձեռնարկութիւնների թւին։ Ասացէք ինձ, խնդրեմ, ինչու համար ձեր տեսքը նմանում է մի այնպիսի մարդու տեսքի, որը բոլորովին գոհ է կեանքից, և ձեր ակամայ աշխատանքը դուք կատարում էք այնպիսի պայծառ դէմքով, բաւականութեամբ և նոյնիսկ, կասեմ, բուռն յափշտակութեամբ։

Նա քաղքավարի և ուրախ ժպտաց ու ասաց.

— Դուք իրաւացի էք։ Ես բնատուր գնահատիչ եմ. ես աստուածային շնորհն է, որ գնահատիչ եմ. իմ այս պարապմունքը, որին դուք ակամայ էք անուանում, ես չէի փոխի մինչև անգամ մինիստրական պաշտօնի հետ։ Ճշմարիտ չէ. միթէ դա ձեզ զարմացնում է։

Սրդարև ես աննկարագրելի կերպով զարմացած էի մնացել։

— Դուք ասում էք, որ լօմբարդը հասարակութեան մէջ վատ համբաւ է վայելում։ Ես այդ գիտեմ։ Դա սխալ հայեացք է։ Լօմբարդը ժողովրդի դաստիարակչական ճեմարանն է. նա սովորեցնում է ժողովրդին երկու կարևոր ճշմարտութիւն. որ կան շատ թանգ արժէք ունեցող և բոլորովին ոչ մի արժէք չունեցող առարկաներ. այդ մէկ, որ թէև շատ հեշտ է փող պարտք վերցնել, բայց շատ դժուար է վերադարձնել. այդ էլ երկու։ Իսկ այն հանգամանքը, որ մարդիկ չեն կարողանում օգտւտ քաղել լօմբարդ-մանկավարժի տուած գիտութիւնից, դրանում մենք ամենևին մեղաւոր չենք։ Ի՞նչ բան է մատանին, բրօշկան, ականջի օղը։ Դա վայրենու համար մի պայծառ խաղալիք է։ Ի՞նչ է սալօնը, գեղեցիկ և յիմար կինը, թափանցիկ հագուստը, մօդեռնիստ-բանաստեղծը, հօրսւտ-մօրսւտ կոչված ծաղիկը՝ տուբերօզան։ Փայլուն իրեր և փայլուն շրջանակներ։ Մինչդեռ մարդիկ անհագին դրամներ են տալիս, ձեռք բերում նրանց, փայփայում, նրանց ընտելանում, և մինչև որ մօտ չեն բերում մեզ, մենք չենք համոզվում, թէ դրանք լոկ հասարակ խաղալիքներ են, առանց որոնց նոյնիսկ աւելի հեշտ է ապրել կեանքում։ Այսպէս է նաև փառքը, պատիւը, մեծարանքը, աշխարհիկ յարաբերութիւնները, շքանշաններն ու մեդալները, երկպառակութիւններն ու կապերը։ Ինչու համար էք դուք այժմ էլ վերարկուն բերում, երբ արդէն երկու ոսկէ իր թողել էք այստեղ։ Ինչու համար էք ինքներդ ձեզ խաբում, թէ պէտք է յետ գնէք նրան նորից. ինչու դուք այնպէս չէք դասաւորել յարմարեցրել ձեր կեանքը, որպէսզի գրաւ չը դնէք այն տեսակ իրեր, որոնք, իսկապէս որ անհրաժեշտ են... Խելացի ծախքեր և վարկ. ահա թէ որն է ժողովրդի հարստութիւնն ու նրա ապագան։

Նա հիւրասիրեց ինձ ծխախոտով և շարունակեց.

— Լօմբարդը՝ դա ինքը կեանքն է, սիրելիս. ինչ որ մի անգամ գրաւ ես դնում, այլ ես նրան չես կարող յետ գնել։ Իւրաքանչիւր մարդ՝ երիտասարդ հասակում ունենում է գաղափարների անհագին գանձեր, որոնց հետզհետէ գրաւ են դնում մարդիկ, գրաւ են դնում՝ միայն թէ կարողանան ապրել։ Նախ սկսում են, ի հարկէ, այն գաղափարներից, որոնց նրանք ամենից քիչ նշանակութիւն են տալիս, որոնք մարդու համար թանգագին ժառանգութիւն չեն համարվում, իսկ յետոյ արդէն... ստացվող օգուտների, բօլէական յուզմունքների, կաբինետային բաւականութիւնների ու յաղթութիւնների գնով՝ գրաւ են թողնում քաղաքավարութիւնը, ազնւութիւնը, ինքնասիրութիւնը, արժանապատւութիւնը... ամեն ինչ։ Սկզբում վճարում են տոկոսները, յետոյ սահմանված ժամանակին յետ չեն գնում, վերջապէս գրաւ դրված իրը աճուրդի է հանվում, և ահա վաշխառուն, որը միջոց ունի այդ բաները ձեռք բերելու համար, գնում է իր համար այդ պարծանքը, բանկիր-շահագէտը՝ քաղաքացիական արիութիւնը, և ամեն ինչ պտտվում է անիւի պէս, անիւի պէս, անիւի պէս... Եւ ժողովուրդը, այդպիսով, գրաւ է դնում իր գաղափարները...

Լօմբարդը մի հսկայ, հոյակապ հասարակական դիտարան է։

Նա նայեց գրքի մէջ, վեր կացաւ տեղից, գնաց հարևան սենեակը և բերեց այնտեղից երկու փոքրիկ առարկայ։

— Տեսնո՞ւմ էք այս խաչը։ Առաջին անգամ գրաւ էր դրել սրան սևազգեստ աղաւոր մի կին. նա յետ գնեց սրան։ Բայց քանի տարուց յետոյ կրկին անգամ գրաւ դրեց մի պատանի և այլ ևս յետ չը գնեց։ Մենք աճուրդով վաճառեցինք այս փոքրիկ խաչը։ Վեց տարուց յետոյ սրան կրկին բերեց շատ տխրադէմ մի աղջիկ՝ ծծկեր երեխան գրկին... Տեսնո՞ւմ էք այս մատանին։ Սա էլ է գրաւ դրված եղել երկու անգամ, հօր և որդու կողմից։ Մի շաբաթից յետոյ աճուրդ է լինելու։ Դարձեալ որևէ մէկը կը գնի նրան և դարձեալ մէկն ու մէկը կը բերի այստեղ։ Ձեզ զարմացնո՞ւմ է, որ ես յիշում եմ այս երկու առարկաների պատմութիւնը։ Բայց ահա, ինչու. որովհետև ինձ զբաղեցնում է ամեն ինչ, հետաքրքրում է, իմ ուշադրութիւնը կենտրոնացնում, որովհետև ես գնահատիչ եմ. մտածող էակ եմ, այլ ոչ մի մեռած մեքենայ, որովհետև ես գնահատիչ եմ... Ես ճանաչում եմ այստեղ մտնող իւրաքանչիւր մարդուն, գիտեմ՝ թէ ինչ է բերում նա, ինչու է գրաւ դնում, քանի՛երորդ անգամն է տոկոսներ վճարում, ինչպէս է ձեռք բերել այդ առարկան, ինչ կը պատահի նրա հետ։ Ես ամեն բան գիտեմ, ամեն ինչ ինձ հետաքրքրում է. այդ պատճառով էլ իմ կեանքը միօրինակ չէ, իսկ ոչ էլ իմ պարապմունքը՝ ձանձրալի է։

նափակել ճգնաժամը դէ՛Սէլվի հրաժարականով։

Դէլկասէն համաձայնեց դառնալ արտաքին գործերի մինիստր նրանից յետոյ, երբ իր առաջարկած թեկնածու Պուանկարէն մերժեց առաջարկութիւնը։ Ժէրմինէի մրցակից հանդիսանում էր Միլէրանը։

Արմատական լրագիրները կշտամբում են դէ՛Սէլվին նրանում, որ նա փորձեց ճգնաժամին մասնակից անել տալ ամբողջ կաբինէտին։ Չափաւոր աջակողմեան լրագիրները միջադէպի մէջ տեսնում են ապացոյց, որ կառավարութիւնը կազմալուծված է։ «Թան»-ը կարծում է, որ դէ՛Սէլվը բաւականին հեղինակութիւն չունի մեղադրելու ազգային քաղաքականութիւնը գործողութիւնների միութեան բացակայութեան մէջ։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ԿՈՐԻՆՖՍԿԻԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻ ԱՌԻԹՈՎ

—

Պետերբուրգ, 16 դեկտ.

Դեկտ. 14-ին, Պետերբուրգում մեծ հանդէսով տօնվեց յայտնի ռուս բանաստեղծ Ապօլլօն Կօրինֆսկիի գրական գործունէութեան 25-ամեակը։

Ճաշկերոյթին ներկայ էին յայտնի ռուս գրականագէտներ Վ. Նէմիրօվիչ-Դանչենկօ, Կ. Բարանցեվիչ, Եվտ. Կարպօվ, Եվգ. Չիրիկօվ, Ա. Իզմայիլօվ, Կ. Արաբաժին և այլք։

Ստացված են բազմաթիւ հեռագիրներ և նամակներ զանազան տեղերից, որոնցով շնորհաւորում են նրա գրական գործունէութեան 25-ամեակը։

Ժամանակակից ռուս բանաստեղծների շարքում յարգելի յոբելեարը նախանձելի տեղ է բռնում։

Մայրաքաղաքի բոլոր օրաթերթերը, հանդէսները համակրելի յօդուածներ են նուիրել յոբելեարին, տալով նրա լուսանկարը։

25 տարվայ ընթացքում հրատարակել է 25 գիրք, ճոխ բովանդակութեամբ, մեծահատոր։ Նրա գեղեցիկ բանաստեղծութիւնները կարդացվում են ամեն տեղ, մեծ հաճոյքով։ Նրա մուսան երգում է տանջված բանւորի ցաւը, տանջանքը։ Նա երգում է բնութեան գեղեցկութիւնը, նա երգում է սիրոյ անուշ ու հոգետանջ դայլայլը... Նա բացի իր գեղեցիկ հիւսուածքներից՝ տուել է օտար բանաստեղծներից թարգմանութիւններ. թարգմանել է հռչակաւոր գերմանացի բանաստեղծ Բաումբախի, ֆրանսիացի Բերանժէի երգերը, տուել է կտորներ ֆինն, լեհ, չեխ, բուլղար և այլ սլաւօն բանաստեղծութիւնների հիւսուածքներից։ Իսկ 1906 թ. հրատարակած 500-ից աւել էջից բաղկացած «Въ лучахъ мечты» գրքում զետեղված են՝ Գամառ-Քաթիպայի, Յովհաննէս Յովհաննիսեանի, Յովհաննէս Թումանեանի, Աւետիք Իսահակեանի, Ալէքսանդր Ծատուրեանի և Լևոն Մանուէլեանի բանաստեղծութիւններից թարգմանութիւններ՝ «Пѣсни Арменіи» խորագրով։ Իսկ ներկայումս լոյս է ընծայել յոբելեանական «Поздніе огни» գիրքը, ուր մտված են 1908—1911 թ. գրած և թարգմանած բանաստեղծութիւնները։ Գիրքը բաղկացած է 725 էջից։ Գեղեցիկ և ճոխ հրատարակութիւն է, հեղինակի պատկերով։ Լեզուն ճկուն և մաքուր։ Մարգարտի պէս փայլում են իւրաքանչիւր մի հիւսուածքում յոբելեարի ներքին յուզումներն ու մրմունջները... Նա երգում է իր սիրոյ մեղեդին, կեանքի հարուածները, կեանքի մռայլ ու գորշ պատկերը. բնութեան վեհութիւնն ու ջինջ կապուտակը, սիրուն աստղերն ու լուսինը, և «Բաղցածի երգերից», հացի երգը, փողոցի երգը, գինով իր ցաւերն ու տանջանքը մոռացող՝ փողոցի զոհ ընկածի մրմունջը... Նա երգում է և նրա երգի մէջ հնչում է պօէտի հեծկլտանքը, մրմունջը... Նրա աչքերից հոսում են արտասուքի կաթիլներ, որպէսզի թեթևացնեն երգչի սիրած ժողովրդի, իր փայփայած ժողովրդի, քաղաքի աղմկում խեղդվող ժողովրդի մրմունջները...

Մեծ բաւականութիւն կարող է պատճառել այդ գիրքը նրանց, որոնք հետաքրքրքրվում են ռուս գրականութեամբ, ռուս լեզուով։ Այս գրքում զետեղված են ի միջի այլոց գեղեցիկ կտորներ լեհ, ֆինն, բուլղար, գերմանացի բանաստեղծներից թարգմանած, թարգմանված են նաև հայերէնից՝ Լևոն Գրիգորեանից 8 ոտանաւոր, որից 5-ը նուիրված են սիրոյ դայլայլների, իսկ 3-ը հայրենիքին, գեղեցիկ թարգմանութեամբ։ Գրքի գինն է 2 րուբլի, ճանապարհածախքով 2 ր. 50 կ.։ Գիրքը իր ճոխութեամբ, մաքուր տպագրութեամբ կարող է զարդ լինել ամեն մի ընտանեկան յարկում։ Բ.

ԱՅՍ ՏԱՐՎԱՅ ԲԱՄԲԱԿԻ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ

—

Այս տարվայ բամբակի առատ բերքը Ամերիկայում, բամբակի այդ հայրենիքում, անսպասելի չափով ազդեց բամբակի գները բաւականին իջնելուն և Ռուսաստանում։

Չը նայած Ռուսաստանը իր գիւղատնտեսութիւնը զարգացնելու նկատմամբ բաւական պատկառելի մաքս է դրել Ամերիկայից ներմուծվող բամբակի վրա (պուդին 4 ր. 85 կ.), բայց և այնպէս այդ չէ խանգարում Ռուսաստանի գործարանատէրերին բաւական մեծ քանակութեամբ Ամերիկայի բամբակ գնելուն։ Այստեղից կարելի է տեսնել, թէ որքան էժան է բամբակի գինը Ամերիկայում, որ միջոց է տալիս Ռուսաստանի գործարանատէրերին՝ մաքսի հետ վճարելով և բաւական ճանապարհածախս՝ սպառել Ամերիկայի բամբակ։

Թէ այս տարի Ամերիկայում բամբակը որքան առատ բերք է ունեցել՝ կարելի է տեսնել, եթէ համեմատութեան դնենք այս տարվայ բերքը անցած տարվայ բերքի հետ։

Այդպէս՝ անցեալ և այս տարի բամբակ մաքրելու գործարանները մաքրել են բամբակ.

1910/11 թ.

Մինչև սեպտեմբերի	1-ը	4.995,000	պուդ
» նոյեմբերի	1-ը	102.760,000	»
» դեկտեմբ.	13-ը	149.772,000	»

1911/12 թ.

Մինչև սեպտեմբերի	1-ը	10.654,000	պուդ
» նոյեմբերի	1-ը	138.552,000	»
» դեկտեմբ.	13-ը	192.640,000	»

Ուրեմն մինչև այժմ 42 միլիոն պուդ աւելի բամբակ է մաքրված գործարաններում, քան անցած տարի։ Միևնոյն ժամանակ ի նկատի պիտի ունենալ, որ գործարանները շարունակում են բամբակ մաքրել, և տարվայ վերջը այդ տարբերութիւնը աւելի մեծ կը լինի։

Նոյն բանն է նկատվում և շուկայում։

Այդպէս՝ մինչև անցած տարի Ամերիկայում առ 17 դեկտեմբերի 1910 թ. շուկայ է մտել 123,876,000 պուդ բամբակ, ընդհակառակը այս տարի դարձեալ մինչև դեկտեմբերի 17 շուկայ է մտել 128,562,000 պուդ։

Սակայն չը պէտք է կարծել, որ միայն Ամերիկայի առատ բերքն է ազդել բամբակի գները իջնելուն։

Բամբակի գները իջնելու գլխաւոր պատճառներից մէկը պիտի համարել յեղափոխութիւնը Չինաստանում, ուր անսպառ քանակութեամբ է սպառվում ամերիկական և անգլիական մանուֆակտուրան։ Քիչ չեն ազդում բամբակի գների վրա և թիւրք-իտալական պատերազմը, ընդհանուր շուկայի դրամական ճնշված դրութիւնը և վերջապէս հացի անբերրիութիւնը Արևելեան Ռուսաստանում։

Վերջերս Մոսկվայի շատ գործարաններ, որոնց թւում կան մեծ գործարաններ, շաբաթվայ մէջ մի օր չեն աշխատում, որովհետև չթի պահանջը քիչ է։ Այդ բանը քիչ չէ ազդում բամբակի գնի վրա։

Չը նայած այդ բոլորին, կարելի է ասել, որ այժմ բամբակի գները բաւական տատանումից յետոյ կանգնել են։ Մոսկվայում այժմ բամբակի առաջին տեսակի պուդը ծախվում է 12 ր. 30 կ. (անցած տարի 16 ր. 50 կ.)։

Բամբակի գների այդպիսի մեծ չափով ընկնելը անպայման հոգս է պատճառել մեր գիւղացիութեանը, որը հետզհետէ ընդարձակում է բամբակագործութեամբ զբաղվելը։ Չիմանալով ինչով բացատրել բամբակի գների այդպիսի մեծ չափով իջնելը և միշտ ենթակայ լինելով բամբակ առնողների թակարդներին, նա կարծում է, թէ բամբակի գների ընկնելը մի նոր խաղ է բամբակ առնողների կողմից։

Մոսկվա, 20 դեկտ. Կ. Թաղէոսեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

✦ Ստեփան Անդրէասեանը Թէլաւից բաժանորդագրվելով «Մշակի» 2 օրինակ՝ մի օրինակը, «Մշակի» 40-ամեայ յոբելեանի յիշատակին, նուիրում է Կարճաղ գիւղի դպրոցին։

✦ Թիֆլիս են եկել Աստրախանի թեմի առաջնորդ Մխիթար եպիսկոպոսը և ճեմարանի տեսուչ Բագրատ վարդապետը։ Երկուսն էլ երէկ երեկոյեան Ռօստով գնացող գնացքով մեկնեցին՝ առաջինը Աստրախան, երկրորդը Մոսկվա։

✦ Թիֆլիսի թեմի հայ-լուսաւորչական հոգևոր ատեանը հաղորդեց քաղաքային վարչութեանը, որ 1912 թ.-ի յունվարի Մկրտութեան հանդէսի համար յորդանան կը կառուցվի նախորդ տարիների նման Վանքի աւազ եկեղեցու զաւթում։

✦ Այսօր, ուրբաթ, յատուկ հրաւէրներով կը կայանայ Գրական-Գեղարվեստական Սալօնում երեկոյթ՝ նուիրված Կ. Հ. Բ. Ը. հիմնադիր բժիշկ Բ. Նաւասարդեանին։ Երաժշտական ընդարձակ ծրագիրը տ. Յուլիանէ Սպենդիարեանի ղեկավարութեամբ։ Բացի մշտական հիւրերից, այս անգամ հրաւիրված են և Կ. Հ. Բ. Ը. շուրջ գործիչները, ինչպէս և որբանոցի բոլոր սաները։ Սկիզբը երեկոյեան ժամը 8-ին։

✦ Այսօր, դեկտ. 30-ին, Թիֆլիսի Ժողովարանում կը կայանայ Ջօկական երեկոյթ։ Կը խաղացվի մի պիէս զօկերէն լեզուով «Խօյաղչուց Հըրսանիքը» վերնագրով, հեղինակութիւն Ի. Զարզարեանի։ Կը կարդացվեն Ց. Թումանեանի յօրինած կուպլետները։ Այնուհետև տեղի կունենան պարեր։ Երեկոյթը կունենայ ազգագրական և կենցաղագրական հետաքրքրութիւն։

✦ Դեկտ. 31-ին Ժողովրդական Տանը Պետական Դումայի անդամ Ֆ. Րօդիչեվը կը կարդայ մի դասախօսութիւն յօգուտ ժողովրդական համալսարանի։

✦ Քաղաքային վարչութեան անդամ Ն. Ե. Արղութեան-Երկայնաբազուկի նախաձեռնութեամբ Թիֆլիսում հիմնվում է քաղաքային հրդեհաշէջների ընկերութիւն, որի կանոնադրութիւնը մօտ օրերս կը մշակվի և կը ներկայացվի իշխանութեան ի հաստատութիւն։

✦ Թիֆլիսի նահանգապետը թոյլ տուեց Ե. Բալայեանին Թիֆլիսում հայերէն լեզուով հրատարակել «Հանրային Մատենադարան» անունով պատկերազարդ երկշաբաթաթերթ։

✦ Բուժեան Սրբահարների Թիֆլիսի Ընկերութեան մէջ (Բժշկական Ընկերութեան շէնք) այսօր, դեկտ. 30-ին, երեկոյեան ժամը 8-ին, Ա. Շինգարեվ կը կարդայ մի դասախօսութիւն հետևեալ թեմայով՝ «Կծող միջատները որպէս վարակիչ հիւանդութիւնների տարածող»։ Ապա տեղի կունենայ ընտրութիւն։ Նիստը հրապարակային է։

✦ Թիֆլիսում, «Օրիանտ» հիւրանոցում, յանկարծամահ եղաւ վրաց մէջ յայտնի գործիչ և բարեգործ մարդասիրական Ն. Ղօղօբերիձէն, որը կրթական և բարեգործական նպատակների համար կտակել է 200,000 րուբլի։

✦ Դեկտ. 27-ին բացվեց Խարփուխի գրադարան-ընթերցարանը։ Բացման հանդէսին ներկայ էին քաղաքագլուխը, մի քանի ձայնաւորներ և Խարփուխի բնակիչներից շատերը։

✦ Թիֆլիսի հոգեկան հիւանդների ապաստարանում դեկտ. 27-ին պատրաստված էր տօնածառ՝ հոգեկան հիւանդների համար։ Տօնածառին ներկայ գտնվեցին քաղաքագլուխ Ա. Խատիսեան, քաղաքային վարչութեան անդամները, մի քանի իրաւաբաններ և բժիշկներ։ Հոգեկան հիւանդները երգում ու պարում էին։ Երեկոյթը շատ ուրախ անցաւ։

✦ Թիֆլիսի նորընտիր ձայնաւորներից փարմացէվտ Սուլաբերիձէ և Ապրեամեան յայտարարութիւն են ներկայացրել քաղաքային վարչութեան, որ ձայնաւոր ընտրվելու շնորհիւ իրանք թողնում են քաղաքային ծառայութիւնը։ Վերջինս խնդրում է, ի նկատի առնելով իր 18-ամեայ ծառայութիւնը, տալ իրան կենսաթոշակ։

✦ Անդրկովկասեան երկաթուղիների կառավարիչ գեն.-մայոր բարօն Ֆօն-դեր-Ռօօպը պաշտօնական գործերով Բագու մեկնեց։

✦ Բաւական ժամանակից ի վեր արգելված էր «Բերլինէր Տագեբլատ» և «Ֆրանկֆուրտեր Ցայտունգ» թերթերի Ռուսաստան ներմուծումը։ Այժմ հաղորդում են, որ 1912 թ. յունվարի 1-ից այդ արգելքը վերացվելու է։

✦ Խուզարկու ոստիկանութիւնը վերջերս Թիֆլիսում ձերբակալեց մի կասկածելի մարդու, որը իրան անուանեց Թադէոս Բաբայեան։ Սակայն քննութիւնը պարզեց, որ նա մի քանի անգամ ժամանակը աշխատանքի դատապարտված և փախած Ազատու գիւղացի Թադէոս Ղարիբեանն է։

✦ Դեկտեմբերի 28-ին խուզարկու ոստիկանութիւնը շրջապատեց Պասկօվսկայա փողոցի վրա գտնվող թէյատներից մէկը, որտեղ ձերբակալեց 89 մարդու, որոնց մէջ կային յանցագործ տարրեր։

✦ Դեկտ. 27-ին Թիֆլիսի վրաց գիմնազիայում տօնեցին վրաց դրամատուրգ և գործիչ Գ. Երիսթավիի ծննդեան 100-ամեակը։

✦ «Каспій» թերթի խմբագրութիւնը յունվ. 7-ին (1912 թ.) պիտի բաց թողնէ մի համար, որի ամբողջ եկամուտը կը յատկացվի սովեալներին։

✦ 1912 թ. յունվարից Պետերբուրգում կը սկսէ լոյս տեսնել ուսուցչական ամսագիր «Русскій Учитель» խորագրով։

✦ Անգլիայից Եկատերինբուրգ է ուղարկվել 1000 ֆունտ ստերլինգ, սովեալների օգտին։

✦ Րօստով Դ./վ. քաղաքի ինքնավարութիւնը բացվելիք համալսարանի օգտին յատկացրել է 2.000,000 րուբլի։

✦ Թիֆլիս է եկել Քութայիսի նահանգապետ Ա. Սլավօչինսկին։

✦ Բագուից հաղորդում են, որ դեկտեմբերի 26-ին այնտեղ ստացվել են 5 աւտօմօբիլներ, որոնք կուղարկվեն Էնզելի զինուորական պէտքերի համար։

✦ Բագու է գնացել Պետերբուրգից յայտնի տնտեսագէտ և կօօպերատօր Վ. Տօտօմեանը, որը մտադիր է այնտեղ բանալ Մոսկվայի ժողովրդական բանկի բաժանմունք։

✦ Բագուի քաղաքային իրաւասուների ընտրութիւնների առիթով նահանգական ատեանը ոչ մի բողոք չէ ստացել, որով և իրաւասուները կը հաստատվեն իրանց պաշտօնի մէջ։

✦ Բագւում այն համոզումն է տիրում, որ քաղաքագլխի պաշտօնի մէջ կը վերընտրվի քաղաքագլուխ Րաչինսկին։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

(Հեռագրով)

Նոր-Նախիջևան, 28 դեկտեմբերի

Նոր-Նախիջևանի հայ ազգաբնակութեան ներկայացուցիչները, լսելով Նոր-Նախիջևանի, Բեսարաբիայի թեմի պատգամաւոր Գ. Զուբարի մանրամասն զեկուցումը, որ աւրեց դեկտ. 27-ին առևտրական կլուբի դահլիճում, և արտայայտելով իր կատարեալ համակրութիւնը և համերաշխութիւնը բողոքը ստորագրող պատգամաւորներին, ուղարկեցին սրբազան Սուքիաս արքեպ.-ին մի հեռագիր բազմաթիւ անձերի ստորագրութեամբ, հետևեալ բովանդակութեամբ.

«Նոր-Նախիջևանի հայ ժողովրդի ներկայացուցիչները, գումարվելով դեկտ. 27-ին և լսելով Բեսարաբիայի թեմի պատգամաւոր Գ. Զուբարի զեկուցագիրը, հիացած ձեր սրբազնութեան համոզմունքների տոկունութիւնից՝ հակված բացառապէս դէպի հայ ժողովրդի և եկեղեցու բարիքն ու օգուտը և արտայայտված առանձնապէս ցայտուն կերպով վերջին ընտրութիւնների օրերում, արտայայտում են ձեզ և ձեզ հետ եղող պատգամաւորներին իրանց անկեղծ որդիական երախտագիտութիւնը։ Թող Աստուած երկարացնէ ձեր կեանքը, յօգուտ բազմաչարչար հայ եկեղեցու և ժողովրդի»։

Պատգամաւոր Գէորգ Զուբար

ՈՎՔԵՐ ԵՆ ՕՐՄԱՆԵԱՆ ՍՐԲԱԶԱՆԻ ԴԱՏԱՒՈՐՆԵՐԸ

—

Մի՞թէ մամուլը կամ ազգը չը պէտք է իր ուժեղ ձայնը բարձրացնէ և պահանջէ անաչառ դատաստան։

Մի՞թէ անսանձ ամբաստանողները իրանք պէտք է լինեն դատաւորներ, իրանց ամբաստանեալի։

Բաւական է։ Լցված է բաժակը։

Քանի գրօշ արժէ նրանց վճիռը. ովքեր են այդ վճիռ տուողները։ Միթէ նրանք, որոնք Էջմիածնի տաճարի հոյակապ կամարների տակ երդման անեղ ակտին դաւաճանեցին. նրանք, որոնք միմեանց աղմուկ խօսք տուին և ժխտեցին, միմեանց խաբեցին. նրանք, որոնք մի միլիոն հայի ներկայացուցիչներին հռացրին, հանդիսատ խղճով նստեցին և ընտրութիւն արին։

Ոչ, նրանք կորցրին իրաւունքը լինելու դատաւոր։ Նրանք վայր գլորեցին իրանց վարկը ազգի առաջ։

Մեզ համար այժմ նոյն արժէքն ունեն նրանց արդարացնելը, որքան մեղաւորեցնելը։ Եթէ վաղը նրանք հռչակեն Օրմանեան սրբազանին արդար, մենք չենք ընդունելու արդար վճռի տեղ, եթէ մեղաւոր դուրս բերեն, դարձեալ մենք չենք ընդունելու արդար վճռի տեղ, քանի որ ազգ. ժողովը և Մանկունիները ընդունակ են վարժեցրած փղեր ուղարկելու, որ գան Էջմիածին ոչ թէ կաթողիկոս ընտրելու, այլ մեր ռուսաստանցիներիս կանդիդատը սպանելու. և քանի որ նրանք ընդունակ են Էջմիածնում կատարած խայտառակ ակտի հեղինակը լինելու, նրանք չեն կարող և անընդունակ կը լինեն անաչառ դատաւորներ լինելու։

Կամ թէ մենք պէտք է լուռ ականատեսներ դեր կատարենք, թէ ինչպէս, քանի որ դարում, մի խումբ ինկվիզիտօրներ տանջում, քաշքշում են մարդկանց անուններ և պատիւ։

Ոչ, եթէ մենք լռենք, մեր տեղ քարերը կը խօսեն։ Դեռ երէկ էր, երբ Թիֆլիսից հարիւրից աւելի վաճառականներ և ինտելիգենտներ հեռագրով դիմեցին Կ. Պոլսի ազգային ժողովին, խնդրելով շտապեցնել Օրմանեան սրբազանի դատը։ Ի՞նչ պատասխանեց ազգային ժողովը։ Ո՛վ Աստուած, մի ցինիկ, մի անպէտք պատասխան. ստորագրութիւնները վաւերացված չեն...

Մի գուցէ իւրաքանչիւր մարդ իրաւունք չունի խիղճը և մարդկութիւնը կորցրած մարդուն ասելու... ինչ ես տանջում մարդուն. մեղաւոր է՝ պատժիր, արդար է՝ արձակիր...

Դեռ երէկ էր, որ շուշեցիները դիմեցին նոյն ազգային ժողովին նոյն մտքով։ Այս անգամ ուրիշ աւելի զզուելի ձևով մերժեցին. խնդիրը կոպիտ ոճով էր գրված... Ո՜հ, մարդիկ, մարդիկ, որքան ընդունակ էք խեղկատակ և ցածր լինելու, և չը զգալ, որ պատմութիւնը ձեզ կը դատապարտէ։

Իսկ մենք սպասում ենք արդար դատի այդ մարդկանցից, որոնք պէտք է դատաւորներ լինեն և անաչառ դատեն սրբազան Օրմանեանին։

Ոչ, մենք պէտք է բողոքենք, որ դատը յանձնվի աւելի չէզոք և անաչառ մարդկանց. սրանց դատաւորութեան արժէքը մենք լաւ ենք իմանում։

Ահա մի լուրջ հարց, որ պէտք է զբաղեցնի մեզ։

Ես կարծում եմ, որ մամուլը, հայ ինտելիգենցիան, վաճառականութիւնը, արհեստաւորութիւնը պէտք է պահանջեն ազգային ժողովից, որ նա այդ դատը յանձնէ չէզոք մարդկանց։

Մենք տեսանք այդ դատաւորացու ազգայիններին, որոնք եկան մեր Ռուսաստանի մի միլիոն ձայնը խեղդելու, Օրմանեանի քուէտուփը դէն շպրտեցին եզուիտական բառերով՝ «Չենք ուզեր ազգին մէջ երկպառակութիւն ձգելու... և ընտրեցին կաթողիկոս... «գնում ենք, մնաք բարեաւ, աշխատեցէք մոռնալ, համերաշխ պիտի ըլլանք»։

Այո, պարոններ, ձեր վարմունքը դեռ երկար ժամանակ չեն մոռանայ Ռուսաստանի հայերը. նա կանցնէ պատմութեան էջերը և կանմահացնի ձեր անունները։ Ձեր փորած վիհը շուտ չի լցվի։

Խարդեան

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

✦ Հաղորդում են, որ ռուսաց մինիստրական խորհրդի դեկտեմբերի 22-ի նիստը նուիրված է եղել Պարսկաստանի դրութեանը և վերջին անց ու դարձերին։

✦ Ռուս կառավարութիւնը պահանջել է պարսից կառավարութիւնից ֆինանսական ժանդարմերիայի վերացումը։

✦ Պարսից կառավարութիւնը Շուստերի փոխարէն մտադիր է հրաւիրել ամերիկացի Կերնսին, բայց Ռուսաստանը և Անգլիան յայտարարել են, որ իրանք թոյլ չեն տայ, որպէսզի փինանսական խորհրդականի պաշտօնը ստանձնէ որևէ ամերիկացի։

✦ Չինական Թուրքեստանում զօրքերը հաւատարմութեան երդում արին նորահաստատ հանրապետութեանը։ Ցայտարարված է ներումն։ Քաղաքական

Ես մտածում, որ գնահատիչը պէտք է լինէր իմ պարապմունքի հերոսը և լսում էի նրան զարմանքով։

— Ամեն մի մարդ գնահատիչ է. միայն թէ մէկը վատ, իսկ միւսը՝ լաւ։ Բայց միթէ դուք չէք գնահատում մարդկանց, նրանց գիրքը։ Միթէ դուք չէք գնահատում մարդու բարոյական և մտաւոր արժէքները։ Միթէ դուք չէք գնահատում նրա արժէքը հասարակութեան և ձեր նկատմամբ։ Մենք գնահատում ենք ծագումը, ընդունակութիւնները, զգացմունքները, ջանքերը, գաղափարները, իրաւունքները, ճգտումները, մի խօսքով՝ բոլորը, բոլորը։ Իւրաքանչիւր մարդ պէտք է մի քանի տարի գնահատիչ լինի լոմբարդում։ Գնահատութիւնը պէտք է դասական առարկաների շարքը անցնի, առանց որին անկարելի է լինել օգտակար և խոհեմ... Եթէ ես չը լինէի հին ամուրի, եթէ ես որդիներ ունենայի, նրանց կը ներշնչէի այնպիսի համակրական վերաբերմունք դէպի իմ արհեստը, որ նրանք բոլորն էլ կը դառնային լոմբարդի գնահատիչներ։ Մինչդեռ դուք, դուք սառում էք, դուք զարմանում էք, որ ես գոհ եմ բաղդից, որ ես միշտ ժպտում եմ... Սիրելիս, ես ճանաչում եմ կեանքի ու մարդկանց արժէքը, գիտեմ ներել սխալները, սիրել ջանքերը մարդու։ Քանի քանի անգամ պատահել է, երբ որևէ մէկը գալիս է տոկոսներ վճարելու, իսկ ես այդ միջոցին մտածում եմ. «Խեղճ մարդ, ինչու համար ես ինքդ քեզ խաբում. ինչու ես յուսադրում քեզ։ Չես կարողանայ յետ գնել, չես կարողանալու, խեղճ մարդ»։ Դուք նոյնպէս յետ չէք գնի ոչ այն ժամացոյցը, որը դուք նուէր էք ստացել ձեր կեանքի հանդիսաւոր րոպէներից մէկում, ոչ էլ յիշատակ ստացած մատանին... և դեռ շատ ու շատ բան կը թողնէք կեանքի լոմբարդում։ Դուք սլաւոն էք։

— Ո՞րտեղից գիտէք դուք այդ ամենը,— հարցրի ես, վերին աստիճանի ապշութեամբ։

Նա մեղմօրէն ժպտաց։ Մէկը ներս մտաւ։ Հրաժեշտի ժամանակ ես ձեռքս մեկնեցի նրան։

Ես դիտմամբ այժմ միայն հաղորդում եմ, որ ես այն ժամանակ ապրում էի Պարիզում և, հետևապէս, այն գնահատիչը ֆրանսիացի էր։

Ես հայրենիք վերադարձայ։

Ես տեսայ բազմաթիւ տեխնիկներ, փաստաբաններ, բժիշկներ, ուսուցիչներ, վաճառականներ, գրականագէտներ... Իւրաքանչիւրը դրանցից, համարեա առանց բացառութեան, հազիւ թէ չէր անիծում իր արհեստը. տրտնջում էր, ազգատ կեանք վարում, գանգատվում և տառապում։

Սկզբում ես ուշադրութիւն չէի դարձնում այդ օտարոտի երևոյթի վրա, բայց յետոյ ես սկսեցի համեմատել նրանց՝ պարիզեան լոմբարդի գնահատիչի հետ։

Այսպէս ասած, ազատ պրօֆեսիայի այդ մարդիկ, գործունէութեան լայն ասպարէզ ունեցող այդ մարդիկ, չէին կարողանում թէկուզ իրանց գործով յափշտակվելու մի հատիկ կայծ ներկայացնել. կատարեալ մեքենաներ, որովհետև հէնց որ տողավարձը ստանում էին՝ նրանք իսկոյն արտադրում էին իրանցից։ Ճշմարիտ է, ոչ թէ մի արկղիկ մօնպանսիէ աւտոմատների պէս, այլ մի որևէ տեղատոմս, պատմուածք, իրաւաբանական խորհուրդ, պլան, տան ուրուագիծ...

Եւ ոչ մի կայծ ոգևորութեան, թի՛ւ, թէկուզ գոնէ յափշտակութեան, թի՛ւ, թէկուզ մի աննշան բաւականութեան, կամ արհեստակցական օրինաւորութեան...

Օ՜ֆ, բայց, արդեօք, ես չափազանց հեռուն չը գնացի։

Անհաշտութիւնը, թշնամական վերաբերմունքը դէպի ամբողջ աշխարհը և ինձ համար անձնական թշնամիներ ստեղծելու սովորութիւնը ես արդէն գրաւ դրի կեանքի լոմբարդում, թէև վճարում եմ տոկոսներ... Գուցէ կաջողվի յետ գնել։

Ես չեմ ուզում պնդել, որ մեզանում լուսաւորութիւնը առաջ է ընթանում մեզ լաւ ծանօթ «երկաթուղային» քայլերով, որ մենք սէր չունենք դէպի արհեստը կամ ցանկութիւն աշխատելու ընդհանրապէս։ Ջէ որ ես կեանքի լոմբարդում գրաւ դրի նոյնպէս հաճոյք զանազան տեսակ գրական վաւերացումների համար։ Ինչեւիցէ, ես կասկածոտութեամբ եմ նայում այն բազմաթիւ աշխատաւորների վրա, որոնք հառաչելով են խօսում իրանց աշխատանքի մասին... թէև դա ոչ ոքի և ոչ մի բանով չէ պարտաւորեցնում...

Nota Bene.—Ես ճանաչում եմ լրագրական մի ցրիչի, որը իր արհեստի վրա սիրահարված է սաստիկ։ Նա բաղդաւոր է։

Ես կը կամենայի աւելի շատ նրան նմանվել, քան թէ ինքս ինձ։ Էլ-Դա

յանցաւորները բանտերից ազատ են արձակված։

✦ Մուկդէնում կարգադրութիւն է ստացված ազգային ժողովի ընտրութիւններին դիմելու համար։ Կառավարութիւնը ընտրութիւնները ղեկավարում է միայն հիւսիսային նահանգներում, իսկ Չինաստանի հարաւային մասի ընտրութիւնները պիտի ղեկավարէ հանրապետութիւնը։ Հանրապետականները պահանջում են ազգային ժողովը գումարել Շանխայում, Պէկինի փոխարէն,

✦ Լուանչժօ քաղաքը գրաւած է չինական կառավարութեան զօրքերի կողմից։ Թւով 20 յեղափոխական և 2 օֆիցէր ձերբակալված են։ Մուկդէնի շրջանում ապստամբութիւն առաջ բերող գեներալ Լատեանվէյը Շանխայ է փախել։

✦ Իտալիայից արտաքսված են շվէյցարացի երեք ժուրնալիստներ հակաիտալական յօդուածներ գրելու համար։

✦ Բերն (Շվէյցարիա) քաղաքում վախճանվել է հռչակաւոր սօց.-դեմօկրատ Աւգուստ Բէբէլի փեսայ բժիշկ և մանրէաբան Սիմօնը արեան վարակումից, որին կծել է իր ձեռքով պատւաստի ենթարկված մուկը։

✦ Գալիցիայի (Աւստրօ-Ունգարիա) փոխարքայ Բոբրժինսկին յայտնել է, որ ինքը իբրև Գալիցիայի ինքնուրոյն ժողովուրդ ճանաչում է միայն ուկրայինցիներին, բայց ոչ ռուսներին։

✦ Պետերբուրգում հրատարակվող «Звѣзда» լրագիրը տուգանված է 500 ռուբլով։

✦ Ռիգայի իշխանութիւնները մերժել են հաստատել թւով ութ կրթական և երգեցողական ընկերութիւնների կանոնադրութիւնները։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐ. ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾ.

28 դեկտեմբերի

ՎԻԵՆՆԱ։ Լվօվում լեհական կուսակցութեան ժողովում պարագլուխ Ստապինսկին խօսել է այն մտքով, թէ անհրաժեշտ է գիւղացիներ անել մալօրոսներին, որոնք պահանջում են 33% աէյմական մանդատներ և ատրիճանաբար իրագործել ընդհանուր, ուղղակի, հաւասար ընտրողական իրաւունքը։ Ժողովը ընդունել է Ստապինսկու առաջարկութիւնը լիազօրութիւն տալով կուսակցութեան պատգամաւորներին գիջել 26 և չորս ատմնորդական տոկոսից մանդատ։

ՎԼԱԴԻՎՕՍՏՕԿ։ Գեներալ-նահանգապետ Գօնդատտին միջնորդում է քաղաքապետութիւն հիմնել Վլադիվօստօկում։

ՍՕՁԻ։ Ծովային փոթորկին փոխարինեց առատ ձիւն, որ ծածկել է ծովափը մինչև Սուխում։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Լուսաւորութեան մինիստրի օգնական բարօն Տուաբէն բացեց հին լեզուների դասատուների համագումարը։ Համագումարի նախագահ ընտրվեց ակադեմիկոս Լատիշէվը։

Թոյլատրված է 1912 թ. յունվարի 2-ին գումարել բակտերիօլոգիական ինստիտուտների, մանրէաբանների և այլ մասնագէտ բժիշկների խորհրդակցութիւն Ռուսաստանում գոյութիւն ունեցող վարակիչ հիւանդութիւնները ուսումնասիրելու և նրանց դէմ միացեալ կերպով մաքառման միջոցներ մշակելու համար։

Փակվեց Մենդէլէեվեան երկրորդ համագումարը։ Ցանկութիւններից մէկի համաձայն՝ քիմիան դասաւանդվելու է իբրև անկախ առարկայ բոլոր տեսակի դպրոցներում։

ՕԴԵՍՍԱ։ Կալանաւորվեցին հինգ սերբեր, որոնք այստեղ զբաղվում էին սերբիական դրամանենգութեամբ։

ՄՕՍԿՎԱ։ Առանձին յարմարեցված շէնութեան մէջ բացվեց Տօլստօյեան թանգարանը։

Դատաստանական պալատը որոշեց ընդմիշտ փակել «Нашъ Путь» լրագիրը։

ԽԱՐԿՕՎ։ Բացվեց ատամնաբուժական վեցերորդ համառուսական համագումարը։ Եկել են 300 մարդ։

ԶԱԳՐԷԲ։ Խօրվատական մամուլը առանց կուսակցութեան խտրութեան ցաւ է յայտնում սենատի նախագահ Ռակօդցայի հրաժարականի առիթով։

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ե. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԲԺԻՇԿ

Գ. Ն. ՄԱՂԱՔԵԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ԵՐԵԽԱՅՈՑ
ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Առանձնապէս ՍՏԱՄՈՔՍԻ և ԱՂԻՔՆԵՐԻ
Ընդունելութիւնը ամեն օր) 10—11 ժ. առ. (երեխաների)) 5—7 ժ. երեկ. (ընդհանուր)
Միքայէլեան փող., № 36. տելեֆօն 388.
(չ.ու.կ.) 761. 100—61

ԲԺԻՇԿ

Ց. ՄԵԼԻՔ-ՆՈՒԲԱՐԵԱՆ

(ՏԷՐ-ՄՈՎՍԻՍԵԱՆ)

Ներքին և երեխայոց հիւանդութիւններ
(Մասնագէտ. ԹՈՔԵՐԻ հիւանդութիւններ)
Ընդունե- (առաւօտեան ժ. 12—1-ը։
լութիւնը (երեկոյեան ժ. 4—6-ը։
Բէբուտօվսկայա, № 66.
(ա.օ.) 1035. 100—50

ԲԺԻՇԿ

Ե. Ի. ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ

Ներքին, երեխայոց և ստամոքսա-աղիքային հիւանդութիւններ։
Պրօֆ. Mathien-ի մասնագիտական կլինիկայից—Պարիզում։
Ընդունելութիւնը (առաւ. ժ. 9—11. (երեկ. ժ. 5—7.
Ելիզավետինսկայա փող. № 39. տէլ. № 1067.
(կ. չ. ու.) 669. 100—94

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Շուտով լոյս կը տեսնի
Ն. ՔԱՋՐԵՐՈՒՆՈՒ

Էջմիածնական խնդիրը եւ նրա հեղինակները

(Վերջին կաթողիկոսական ընտրութեան հետեւանքն ու նրա գաղտնիքը)։

Գինը 25 կօպ.։

Գումարով գնողներին 25% զեղչ։

Դիմել՝ 1) «Էսպերանտօ» տպարան (Ելիզաւետինսկայա փ. № 17), 2) Երեւան, Համազասպ Աւագեանցին (Աստաֆիեվսկայա փ. № 108)։ (օ.մ.) 1208. 5—1

Լոյս տեսաւ եւ վաճառվում է հռչակաւոր ֆրանսիացի գրող

ՎԻԿՏՈՐ ՀՒԻԳՕՅԻ

ԻՆՆՍՈՒՆ-ԵՐԵՔ

նշանաւոր վէպի հայերէն թարգմանութիւնը
„ԱՐՕՐ“ ամսագրի
հրատարակութեամբ
—o—
Այս կլասիկական չքնաղ վէպը, որի նիւթը վերցված է ֆրանսիական մեծ յեղափոխութիւնից, պէտք է կազմէ ամեն մի մատենադարանի զարդը և լինի ընթերցանութեան ամենացանկալի նիւթ։

ԳԻՆՆ Է 1 Ր. 50 Կ.

Ի նկատի ունենալով, որ տպված է միայն 400 օրինակ, ուստի ցանկացողները պէտք է շտապեն վաղօրօք ստանալ, ուղարկելով իրանց պահանջը և դրամը «Մշակի» խմբագրութեան։
Գիրքը բաղկացած է 432 մեծադիր էջերից։
10—4

Մեղուաբուծ. Կովկասեան Ընկերութիւնը գեկտ. 20-ից ԲԱԶԱՐ վաճառելու բացում է համար
ԻՍԿԱԿԱՆ ՄԵՂՐ
Նովկասեան Գիւղատնտ. Ընկերութեան շինութեան մէջ,
Բարեատինսկայա փ., Ալէքսանդրեան այգի
(ու.կ.) 1172. 5—5

ԹԷՕԴՕՍԻԱՅԻ հայոց եկեղեցու համար
ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է
բարոյական և համեստ վարք ու բարքով, եկեղեցական արուեստին հմուտ և աչողակ ձայնով
մի երիտասարդ ՍԱՐԿԱՒԱԳ
կամ նրան փոխարինող յարմարաւոր սպասաւոր։ Գերադասելի են եկեղեցական խումբ պատրաստողները, երգի դասեր աւանդողները։ Պայմանների մասին դիմել՝ Θеодосія. Приходскому священнику А. Варданянцу.
(ա.օ.) 1194. 6—6

Մնայուն Յուշարձան Կ. Հ. Բ. Ը. XXX ամ.

ՏԱՐԱԶ № 12

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐԻ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

1) Բժշկ. Բ. Նաւասարդեան, հիմնադիր Կ. Հ. Բ. Ը.
2) Ս. Էջմիածին, ապաստանող նեղեալներ։
3) «Խենթի» բժիշկը—Բ. Նաւասարդեան, զին. բժիշկ։
4) † Րաֆֆի, XIX դարի Եզիշէն։
5) † Աբրահամ աղա Նաւասարդեան, աջակից իդէալիստ որդուն։
6) † Ղուկաս Տեղակալ, քեռի բժշկ. Բ. Նաւասարդեանի։
7) Մի խումբ գաղթականներ։
8) Փափար-խանում Թաղիանոսեան գթութեան քոյր ս. Էջմիածնում։
9) † Բժշ. Դ. Գ. Ռուկկօվսկի, Երևանում։
10) Երևան քաղաքը։
11) † Տ. Տ. Գէորգ IV կաթողիկոս, Կ. Հ. Բ. Ը. խնամակալ։
12) † Տ. Ներսէս պատրիարք, Կ. Հ. Բ. Ը. պատ. անդամ։
13) † Տ. Տ. Մակար I կաթողիկոս, Կ. Հ. Բ. Ը. պատ. անդամ։
14) † Տ. Գ. եպ. Սղափիրեան, Կ. Հ. Բ. Ը. ծրագրի ազդարար։
15) Գաբրիէլ Սունդուկեան, Կ. Հ. Բ. Ը. կնքահայր։
16) Սենեքերիմ Արծրունի, Կ. Հ. Բ. Ը. կանոնադրութեան իրաւաբան ծրագիր մշակող։
17) † Ե. Զիթախեան
18) † Ալ. Մանթաշեան
19) † Վ. Մութաֆեան
20) Ս.-խան Մելիք-Մեհրաբեան
21) Բժշկպ. Ա. Բաբայեան
22) † Գ. Եւանգուլեան
23) † Արգ. Յովհաննիսեան
24) Աւ. Եղեկեան
25) † Ա. Նահապետեան
26) † Զ. Գրիգորեան
(17–26: Կ. Հ. Բ. Ը. կանոնադ. ընդունող ժողովի քննիչներ)
27) Բժշկ. Միք. Շահ-Պարոնեան (Կանոնադր. բժիշ. Բ. Ն. Գ. Ս. և Օ.. խան Մ. Մ. հետ կառ. ներկայացն.)
28) † Իշխ. Ն. Ամատունի
29) † Գր. Արծրունի, Կ. Հ. Բ. Ը. գաղափարը պաշտպանող։
30) Գէորգ Ջմշկեան, Կ. Հ. Բ. Ը. անդրանիկ քարտուղար։
31) † Դմ. Տէր-Աստուածատրեան
32) Ալ Մելիք-Ազարեանց
33) † Ալ. Անանեան
34) † Նիկողայոս Խուբովեան
35) † Ներսէս Աթաբէգեան
(31–35: Կ. Հ. Բ. Ը. անդրանիկ խորհրդի անդ.,ինչպէս և Բ. Ն., Գ. Ս. Ա. Մ. Ե. Զ.)
36) Ալ Քիշմիշեան
37) Յով. Ծովեանեան
38) Սպ. Սպանդարեան
39) Բժշ. Գեր. Մ.-Բէգլարեան
40) † Նիկ. Տէր-Յակոբեան
(36–40: Փոխանդամներ Կ.Հ.Բ.Ը. անդրանիկ խորհրդի)
41) Խաչ. Խաչատրեան, Կ. Հ. Բ. Ը. հիմնադիր ժողով. համար ապաստար. տուող
42) Եփ. Ծատուրեան, Կ. Հ. Բ. Ը. խորհրդի և միւս անդամներին երկար տարիներ իր վաճառանոցում rendez vous-ներ տուող։
43) Պատմական պատկեր՝ Կ. Հ. Բ. Ը. յունվարի 4-ին 1881 հրապ. անդրանիկ. ժողովը։
44) † Իշխ. Լ. Մելիքօվ, Կ. Հ. Բ. Ը. կանոնադրութիւնն ստորագրող։
45) † Մեծ Իշխան Միխայիլ Նիկօլայեվիչ, Նախկին Փոխարքայ Կովկասի, հովանաւոր Կ. Հ. Բ. Ը. գաղափարի։
46) † Բալա-Բէկ Մելիք-Ղարագեօզեան, Կ. Հ. Բ. Ը. խորհրդի անդամ։
47) Համբ. Առաքելեան, քարտ. Կ. Հ. Բ. Ը. և հիմնադիր Շուշու ճիւղի։
48) † Յով. Մել.-Բէգլարեան, Կ. Հ. Բ. Ը. վարժոցի լիազօր։
49) † Աւ. Վարդապետեան, Կ. Հ. Բ. Ը. վերաստ. յանձն. բազմամեայ անդամ։
50) Ստ. Ջելինսկի, Կ. Կ. Բ. Ը. կենտր. գրադ. բացման նախաձեռնող։
51) Մարկոս Դօլուխանեան
52) Յովհ. Սպենդիարեան
53) Տիգ. Յովհաննիսեան
(51–53: Կ. Հ. Բ. Ը. II շրջանի խորհրդի նախագահներ)
54) † Նորին մեծութիւն Դանիմարքի թագուհի Լուիզ, բարերար Կ. Հ. Բ. Ը.։
55) † Տ. Տ. Մկրտիչ I կաթողիկոս, հովանաւոր-խնամակալ Կ. Հ. Բ. Ը.։
56) † Տ. Տ. Մատթէոս II կաթողիկոս, հովանաւոր Կ. Հ. Բ. Ը.։
57) Ջրի և էժանագին ճաշարան Կ. Հ. Բ. Ը.
58) Կոմս Իլ. Ի. Վօրօնցօվ-Դաշկօվ, Փոխարքայ Կովկասի, պատւ. անդամ Կ. Հ. Բ. Ը.։
59) Կոմսուհի Ել. Անդ. Վօրօնցօվա-Դաշկօվա, պատւ. անդամ Կ. Հ. Բ. Ը.։
60) Խուդադեան որբանոց Կ. Հ. Բ. Ը.։
61) Խորհուրդ Կ. Հ. Բ. Ը. (խմբանկար)։
62) Սամ. Յարութիւնեան, Կ. Հ. Բ. Ը. խորհրդի նախագահ։
63) Իշխանուհի Մար. Թումանեան, Կ. Հ. Բ. Ը. բազմամեայ խորհրդի անդամ։
64) Կ. Հ. Բ. Ը. տունը Թիֆլիսում։
65) Յուլ. Սպենդիարեան, Կ. Հ. Բ. Ը. որբերի գթառատ խնամակալ։
66) Իշխանուհի Ս. Վ. Արղութեան-Երկայնաբազուկ, Կ. Հ. Բ. Ը. աջակից անդամ։
67) Աւ. Արասխանեան, Կ. Հ. Բ. Ը. Խուդադեան որբ. գաղափարը տուող։
68) Տ. Գ. ա.-ք. Աղանեանց, Կ. Հ. Բ. Ը. օգտին Խուդադեանի կտակակատար։
69) Բժշ. Բ. Աղասարեան, Կ. Հ. Բ. Ը. խորհրդի անդամ։
70) Բժշ. Արտ. Շխեան, Կ. Հ. Բ. Ը. որբանոցի բժիշկ։
71) Պօղ. Ջաքարեան, Կ. Հ. Բ. Ը. Շուշու ճիւղի բազմամեայ գրադարանապետ։
72) Կ. Հ. Բ. Ը. Ախալցխայի ճիւղի վարչ.։
73) Կ. Հ. Բ. Ը. Մօզդօկի ճիւղի վարչ.։
74) Կ. Հ. Բ. Ը. Նուխու ճիւղի վարչ.
75) Կ. Հ. Բ. Ը. » » գրադ.-ընթ.
76) Կ. Հ. Բ. Ը. Մօզդօկի ճիւղի » »
77) Կ. Հ. Բ. Ը. Դուշէթի ճիւղի նպաստով պահվող եկ.-ծխ. ուս. աշ.-աշակերտուհ.

ՆԻՒԹ

Բացարձակ նամակներ, Ողջոյն
Յօբելեար Կ. Հ. Բ. Ը. Տ. Նազարեան
Կ. Հ. Բ. Ը. XXX-ամեակին։
Կ. Հ. Բ. Ը. կնքահայրը։
Կ. Հ. Բ. Ը. պատմ. պատկերի արձանագրութիւնը։
Կ. Հ. Բ. Ը. XXX-ամ. տօնախմբութիւնը։
Կ. Հ. Բ. Ը. պատմութիւնը (արտատպ. 1891 «Տարազից») Լէօ
Կ. Հ. Բ. Ը. հիմնադիր բժշկպ. Բ. Նաւասարդեանի կենսագր. Տ.
Կ. Հ. Բ. Ը. համառօտ. տեսութիւն Նարդոս և Տ.
Կ. Հ. Բ. Ը. երեսնամեակին Ա. Եզեկեան
Կ. Հ. Բ. Ը. կեանքը բժ. Բ. Աղասարեան

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Կ. Հ. Բ. Ը. խորհրդից նախագ. Ա. Անանեան քարտ. Ա. Եզեկեան
Կ. Հ. Բ. Ը. հիմն. բժ. Բ. Նաւասարդեան
Կ. Հ. Բ. Ը. Ախալցխայի ճիւղի վարչութեան անդամից Կ. Արաբեան
Կ. Հ. Բ. Ը. Ղզլարի ճիւղի վարչութեան նախագահից Զ. Քր. Ալ. խսեան
Եզրակացութիւններ։ Որոշումներ։ Նկատողութիւն։
Կ. Հ. Բ. Ը. կոչը։
Յայտարարութիւններ։

ՆԵՐԿԱՅ №-Ի ԳԻՆԸ 3 Ր.։ Վերադիր վճարով եւ ապառիկ պատուէրներ չեն կատարվում։

Դիմել՝ Тифлисъ, редакція „ТАРАЗЪ“ 30. 1—1

Гуняди Янось

ՀԱՆՔԱՅԻՆ ԽՍԿԱԿԱՆ ԴԱՌՆ ՋՈՒՐ
ԱՄԵՆԱԼԱՒ
ԼՈՒԾՈՂԱԿԱՆ
ՆՈՒՐԲ, ԴՈՒՐԵԿԱՆ ԵՒ ՈՒՂԻՂ ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆ
ՀՐԱՇԱԼԻ ՄԻՋՈՑ
սովորական և պատահական փորկապութեան ժամանակ, արիւնոտութեան,—չաղութեան, ստամոքսի խանգարման, լեարդի հիւանդութեան ժամ. եւ այլն։ Ցրանամեայ գործունէութիւնը ապացուցել է Հունեադի Եանօս ջրի առաւելութիւնը այդօրինակ բոլոր ջրերի վերաբերմամբ։
Վաճառվում է աշխարհիս բոլոր դեղատներում եւ դեղատն. խանութ.։
(М. 484763) 9—1

ОТКРЫТА ПОДПИСКА НА 1912 ГОДЪ
(III-й годъ изданія) на
ЖЕНСКОЕ ДѢЛО

ВЪ ТЕЧЕНІЕ 1912 Г. ПОДПИСЧИКИ ПОЛУЧАТЪ:
24 иллюстрированныхъ номера по программѣ: публицистика, педагогика, гигіена, беллетристика, театръ и искусство, исторія, критика, библіографія, спортъ, отдѣлъ модныхъ туалетовъ (свыше 800 новѣйшихъ моделей), прикладное искусство и смѣсь.
2 сезонныхъ модныхъ альбома, одинъ весною, а другой осенью, куда войдутъ свыше 1200 послѣднихъ фасоновъ полнаго дамскаго и дѣтскаго гардероба съ подробнымъ описаніемъ всѣхъ фасоновъ.
6 выкроечныхъ листовъ, не менѣе 18 чертежей въ натурал. величину дамскихъ и дѣтскихъ вещей.
12 вырѣзныхъ выкроекъ новостей сезона въ натур. величину съ чертеж. и подр. наставленіями.
2 альбома изящныхъ рукодѣлій, куда войдутъ новѣйшіе виды женскихъ рукодѣлій съ необходимыми указаніями и разъясненіями.
1 полный курсъ шляпнаго искусства. Подробное изложеніе курса, дополненное множествомъ иллюстрацій. Эта книга—самоучитель появится впервые на русскомъ языкѣ въ нашемъ изданіи; она дастъ возможность каждой женщинѣ безъ посторонней помощи научиться шляпному искусству.
ПОДПИСНАЯ ЦѢНА НА ГОДЪ со всѣми приложеніями съ доставкой и пересылкой 5 рублей.
РАЗСРОЧКА ПЛАТЕЖА НЕ ДОПУСКАЕТСЯ.
Подписчики, желающіе получить сверхъ перечисленнаго полную энциклопедію женскихъ рукодѣлій (всѣ виды рукодѣлій съ подробнымъ пояснительнымъ текстомъ, около 40 печатныхъ листовъ, подраздѣленных на 20 главъ, свыше 1000 иллюстрацій), доплачиваютъ къ подписной платѣ—2 р., т. е. переводятъ единовременно—7 рублей.—Желающіе-же получить полный курсъ кройки и шитья по новѣйшей упрощенной французской методѣ доплачиваютъ—1 рубль.
Въ отдѣльности „Энцикл. женск. рукодѣлій“ стоитъ съ перес. 3 р. 40 коп., а „Курсъ кройки и шитья“—2 р. 30 к.
Подписка принимается во всѣхъ почтово-телеграфныхъ конторахъ и въ книжныхъ магазинахъ.
Главная контора журнала „ЖЕНСКОЕ ДѢЛО“, Москва, Кузнецкій пер., 3.
(10, 20) 1206. 3—1

Առեւտրի եւ Արդիւնաբերութեան Մինիստր. տնօրէնութեան ներքոյ գտնվող
Տ. Մ. ՓԻԼՕՅԵԱՆԻ
ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԿՈՒՐՍԵՐՈՒՄ
Թիֆլիս, Միխայէլեան պր. 24/4. Տէլէֆօն № 976.
Տալիս են երկսեռ անձերին մասնագիտական առեւտրական կրթութիւն։
Դասընթացքն աւարտողներին տրվում են ատտեստատներ։
Գործնական պարապմունքները կատարվում են կուրսերում՝ Լօնդօնի Pitman և Պարիզի Pigier դպրոցների ձեւով կազմակերպված Muster-Comptoir-ում։ Նիւթերն առնվում են բէալ կեանքից։ Առարկաներն են. ա) պարտադիր. 1) Հաշւապահութիւն (պարզ, իտալ., գերմ., ֆրանս., ամերիկ., բանկային և գործարանական). 2) Առեւտրական թւաբանութիւն. 3) Քաղաքատնտեսութիւն. 4) Օրէնսգիտութիւն (առեւտրական իրաւունք, մուրհակի կանոնադրութիւն). 5) Առեւտրական թղթակցութիւն. 6) Թւաբանութիւն համրիչի վրա. 7) Վայելչագրութիւն, արագագրութիւն (ամենավատ ձեռքի ուղղումն), բ) ոչ-պարտադիր. 1) Օտար լեզուներ. 2) սղագրութիւն. 3) դակտիլլօգրաֆիա (բեմինգտօն և ուր.) և 4) առեւտր. թղթակցութիւն օտար լեզուներով։ Զբաղմունքները կատարվում են և զատ-զատ։ Ունկնդիրների թւի շատութեան պատճառով բացվում է երկրորդ զուգընթաց բաժանմունք, որը մանաւանդ յարմար է օտարաքաղաքացիների համար։ Ունկնդիրների թիւը սահմանափակված է։ Պարապմունքների սկիզբը յունվարի 15-ին։ Խնդիրների ընդունելութիւնը առ. ժամը 10—12-ը և երեկ. 4—7-ը։ Ծրագիրը և կանոններն ուղարկվում և տրվում են ձրիաբար կուրսերի շէնքում։
(ա. օ.) 1193. 0—5

1883 Երեսնամեակ Աղբիւրի 1912

Բացված է 1912 թ. բաժանորդագրութիւնը
XXX ՏԱՐԻ **ԱՂԲԻՒՐ** ԵՒ **ՏԱՐԱԶ** XXIII ՏԱՐԻ
ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԻ
Հրատարակվում են ճոխ, բազմաբովանդակ, մասնակցութեամբ մեր և եւրոպական յայտնի գրականագէտների, մանկավարժների և արուեստագէտների։
ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԸ ՍՏԱՆՈՒՄ ԵՆ.
I ԱՂԲԻՒՐ պատկերազարդ ամսագիրը «ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀ» յաւելուածով։
II ՏԱՐԱԶ պատկերազարդ հանդէսը «ԹԱՏՐՈՆ և ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ» յաւելուածով։
III ԱՌՈՂՋԱՊԱՀ ամսաթերթը։
IV ԱՂԲԻՒՐԻ ԱԿՈՒՆՔԸ V և VI պրակներ։
V ՕՐԱՑՈՅՑ ԱԼՄԱՆԱԽ 1912 թ.։
VI ԿՈՆԴԱԿԻ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄԸ ԳԻՒՂՈՒՄ, բազմագոյն հրաշագեղ պատկեր, պատրաստված Եւրոպայում։
VII Հայոց ապագայ ՎԵՀԱՓԱՌ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ մեծադիր պատկերը։
VIII MONA LISA (Ջիոկոնդա) Լուվրի մուզէից գողացված աշխարհահռչակ հիասքանչ նկարչի իսկական պատճէնը, հոյակապ զարդ ամենափարթամ դահլիճի։
IX Մեծն Նապոլէօն I և հայոց Լեւոն վերջին թագաւոր։
X Նապոլէօն Բօնապարտի մանկութիւնը պատկերներով։
XI ԵՐԵՍՆԱՄԵԱՅ ԱՂԲԻՒՐԸ, souvenir.

Այս բոլորի տարեկան բաժանորդագինը 10 ր., արտասահմ. 18 ր. կամ 50 ֆր.

Գիւղական աշակերտների համար

ԱՂԲԻՒՐԸ տարեկան 2 ր.։
ԱՂԲԻՒՐ և ԱՌՈՂՋԱՊԱՀ տարեկան 3 ր.։
ԱՂԲԻՒՐ, ԱՌՈՂՋԱՊԱՀ և ՏԱՐԱԶ առանց յաւելուածների, պրէմիաների և Թատրոն Երաժշտութեան՝ տարեկան 4 ր.։
Աղբիւր, Առողջապահ, Տարազ բոլոր յաւելուածներով և պրէմիաներով 5 ր. (արտասահման 10 ր.)։
ԱՊԱՌԻԿ ԵՒ ՄԱՍ-ՄԱՍ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ
Հասցէն՝ Тифлис, Редакція „АБГЮР“ կամ „ТАРАЗ“.
Tiflis (Caucase) Direction Agbür կամ Taraz.
(ե.ու.շ.) 30. 4—4 Խմբագիր-հրատարակիչ՝ ՏԻԳՐԱՆ ՆԱԶԱՐԵԱՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
„ԱՂԲԻՒՐ-ՏԱՐԱԶԻ“ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ
ԳԵՂԱՓՆԶԻԿ ՕՐԱՑՈՅՑ
1912 թ.
Հիասքանչ, պատկերազարդ, մեծադիր.
ԳԻՆՆ Է 50 կ., ճանապարհածախսով 60 կ., փառակազմ 1 ր.։ Գումարով գնողներին 20% զեղչ։ Վերադիր վճարով պատուէրներ չեն կատարվում։
Դիմել՝ БЮРО ПЕЧАТИ, Тифлисъ, Головинскій пр., 41.
(չ. ու. կ.) 30. 4—2

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный.